RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937. Andra kammaren. Nr 38.

Tisdagen den 1 juni.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 25 och den 26 nästlidna maj.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Herr K. E. W. Senander som lider av lungsäcksinflammation är tillsvidare oförmögen att bevista riksdagens sammanträden.

Stockholm den 28 maj 1937.

Br. Ahlström,
leg. läk.

Att professor Vilh. Lundstedt, Uppsala, på grund av akut luftrörskatarr med feber, är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet tillsvidare (åtminstone t. o. m. den 5 juni 1937), intygas.

Uppsala den 31 maj 1937.

Olof Bratt.
leg. läk.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 179—188, bevillningsutskottets betänkanden nr 29—36, bankoutskottets utlåtanden nr 71—73, första lagutskottets utlåtanden och memorial nr 64—66 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6 och 7.

§ 4.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Till avgörande företogs sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner med mera.

Enligt överenskommelse mellan bevillningsutskottet och jordbruksutskottet hade till behandling i sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott hänskjutits dels Kungl. Maj:ts den 2 april 1937 dagtecknade, till jordbruksutskottet hänvisade proposition, nr 284, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner, dels Kungl. Maj:ts den 9 april 1937 dagtecknade, till bevillningsutskottet hänvisade proposition, nr 293, med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m., i vad propositionen rörde tull å vindruvor, jämte en i ämnet väckt motion, dels Kungl. Maj:ts den 16 april 1937 dagtecknade, till bevillningsutskottet hänvisade proposition, nr 308, med förslag till förordning angående viss utsträckning av Kungl. Maj:ts befo-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
genhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror m. m. och dels vissa i utlåtandet närmare angivna, under motionstiden vid riksdagens början väckta till utskotten överlämnade motioner i ämnen, som berördes av propositionerna eller avhandlade därmed närstående spörsmål.

I följande av de till utskottet överlämnade motionerna hade framställts nedan angivna yrkanden, nämligen:

i motionen II: 565 av herr *Herou m. fl.*, att riksdagen måtte besluta, att de medel, som uppbringades genom margarinaccisen, skulle få användas för utlämnande till hjälpbehövande av jordbruksprodukter, i främsta rummet mjöl och smör, eller av andra inhemska förnödenheter, till exempel frukt och fisk, gratis eller till nedsatt pris; samt

i motionen II: 569 av herr *Sandberg m. fl.*, att riksdagen måtte besluta att tillskottet av prisutjämningsmedel måtte för Västerbottens län utgå med 2 öre för kilogram produktmjölk och att bidrag vid införsel till Västerbottens län av oljekakor och majs måtte utgå med 2 öre för kilogram.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, i anledning av propositionen nr 284,

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 26 juni 1933 (nr 391) angående mjölkavgift;

2) förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 7 juni 1935 (nr 279) angående slaktdjursavgift;

3) förordning angående tillägg till förordningen den 7 juni 1935 (nr 280) om veteavgift;

4) förordning angående utförselbevis för råg och vete,

dels ock

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge vidtaga åtgärder för reglering för tiden till och med den 30 juni 1939 av införseln till riket av mjölk och mejeriprodukter i enlighet med av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna riktlinjer;

2) medgiva, att Kungl. Maj:t finge, om så befunnes nödigt för stödjande av priset å smör, vidtaga åtgärder för reglering för tiden till och med den 30 juni 1939 av införseln till riket av margarin, konstister och fettemulsion samt av råvaror för margarinindustrien och ämnen, varav dessa framställdes, i enlighet med av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna riktlinjer;

3) medgiva, att Kungl. Maj:t finge vidtaga åtgärder för reglering för tiden till och med den 30 juni 1939 av införseln till riket av slaktdjur samt kött och fläsk i enlighet med de av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna riktlinjer;

4) medgiva, att Kungl. Maj:t finge vidtaga åtgärder för reglering för tiden till och med den 30 juni 1939 av införsel till riket av ägg m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med gällande bestämmelser;

5) medgiva, att Kungl. Maj:t finge vidtaga åtgärder för reglering för tiden till och med den 30 juni 1939 i huvudsaklig överensstämmelse med gällande bestämmelser av införseln till riket av vete och råg samt därav framställda produkter;

6) medgiva, att Kungl. Maj:t finge, då särskilda skäl därtill föranledde, för tiden till och med den 30 juni 1939 bestämma, att restitution av tull enligt 4 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution (kvarn-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

industrirestitution) ej finge åtnjutas eller finge åtnjutas allenast i mindre omfattning än i nämnda paragraf sades;

7) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal med svenska spannmålsaktiebolaget om fortsatt giltighet under tiden från och med den 1 september 1937 till och med den 31 augusti 1938 av mellan svenska staten och bolaget nu gällande avtal;

8) anvisa för budgetåret 1937/1938:

a) till avsättning till fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen, under nionde huvudtiteln, ett förslagsanslag av 3,000,000 kronor;

b) till avsättning till jordbrukets prisregleringsfond, under nionde huvudtiteln, ett förslagsanslag av 28,000,000 kronor;

c) till organisationsbidrag till skogsägareföreningarnas riksförbund, under nionde huvudtiteln, ett reservationsanslag av 50,000 kronor;

B) att riksdagen måtte, i anledning av propositionen nr 293, i vad den rörde vindruvor, antaga följande förslag till ändring i och tillägg till den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxan att träda i kraft den 1 juli 1937:

		Tull för 100 kg kronor
	Frukter och bär, ätbara:	
	färska eller enbart kokade:	
	— — — — — — — — — — — — — — — — — —	
	vindruvor:	
64: 1	under tiden 1 juli—31 december .....T	35: —
64: 2	under annan tid	fria

C) att riksdagen måtte, i anledning av propositionen nr 308,

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående dels viss utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, dels ock ändring i vissa delar av samma förordning; samt

2) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 14 juni 1933 (nr 329) om skatt å oljekakor och vissa slag av fodermjöl,

dels ock besluta att, i den mån förordnande om uttagande av accis enligt förordningen om accis å margarin och vissa andra fettvaror av Kungl. Maj:t meddelades, Kungl. Maj:t skulle äga att för tid, varunder sådan accis utginge, förordna, att med accisförordnandet avsedd vara skulle beläggas med tull, som motsvarade den för densamma bestämda accisen, eller därest tull å varan redan utginge, en med accisbeloppet förhöjd tull; dock att från sådan tull eller tullförhöjning skulle undantagas vara, som infördes uteslutande för tillverkning i och för försäljning av annan accisbelagd vara; samt

D) att de till utskottet överlämnade motionerna måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i sitt utlåtande anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

1) av herrar *Anderson* i Norrköping, *Domö*, *Bengtsson* och *Sederholm*, vilka ansett, att utskottets motivering i vissa delar bort hava annan, i reservationen angiven lydelse samt att utskottet under punkten B) bort hemställa

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

att riksdagen måtte, i anledning av propositionen nr 293, i vad den rörde vindruvor, ävensom motionerna I: 325 och II: 576, likalydande, samt II: 579,

dels antaga — — — (=utskottet) — — — fria;

dels ock

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge, då så funnes påkallat, för tiden till och med den 30 juni 1939 vidtaga åtgärder för reglering av införseln till riket av trädgårdsalster;

2) anvisa för budgetåret 1937/1938:

a) till främjande av organisationsverksamhet på frukt- och trädgårdsodlingens område, under nionde huvudtiteln, ett reservationsanslag av 50,000 kronor; och

b) till propagandaverksamhet för ökad förbrukning av svenska trädgårdsalster, under nionde huvudtiteln, ett reservationsanslag av 50,000 kronor;

2) av herr *Hedlund* i Häste, vilken anslutit sig till den av herr Anderson i Norrköping m. fl. avgivna reservationen utom i vad den rörde särskilda stödåtgärder för det norrländska jordbruket;

3) av herrar *Andersson* i Fältenborg och *Carlström* beträffande viss del av utskottets motivering;

4) av herrar *Lövgren, Tjällgren, Sten* och *Hedlund* i Häste, vilka ansett, att följande uttalande av utskottet å sid. 40 i det tryckta utlåtandet:

»Vad departementschefens förslag i förevarande del angår kan utskottet i huvudsak giva sin anslutning till desamma. Med hänsyn bland annat till vad i föreliggande motioner anförts finner sig utskottet dock böra tillstyrka en något högre medelsanvisning till hushållningssällskapen än departementschefen förordat. I sådant hänseende vill utskottet föreslå, att för nästkommande budgetår ett totalt belopp av 700,000 kronor ställes till förfogande för de av departementschefen angivna ändamålen.»

bort hava följande lydelse:

»Vad departementschefens förslag i förevarande del angår kan utskottet i princip giva sin anslutning till desamma. Med hänsyn till vad i föreliggande motioner anförts, särskilt om behovet av ett förbilligande av konstgödselmedlen, ett vidgat stöd för anläggande av gödselvårdsanläggningar och erhållande av bidrag till uppmuntrande av trädgårdsodlingar samt till vidgad upplysningsverksamhet inom de mera avlägsna bygderna, finner sig utskottet dock böra tillstyrka en högre medelsanvisning till hushållningssällskapen än departementschefen förordat. I sådant hänseende vill utskottet föreslå att för nästkommande budgetår ett totalt belopp av 1,100,000 kronor ställes till förfogande för de av departementschefen och de i motionerna angivna ändamålen.»

5) av herr *Gustafson* i Vimmerby beträffande frukt- och trädgårdsodlingen; samt

6) av herr *Andersson* i Dunker.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Liedberg:** Herr talman! Om en remissdebatt hade kommit till stånd, då kammaren remitterade Kungl. Maj:ts proposition nr 284 till utskottsbehandling, är det troligt att några allmänna reflexioner hade framförts, som kunde vara aktuella i dag också, sedan utskottet behandlat propositionen. Det rör sig kanske då främst om de båda huvudtema, som av den nuvarande departementschefen placerats i centrum av diskussionen om jordbruksregleringen,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

nämligen dels frågan om regleringens anpassning efter den föreslagna och i huvudsak nu genomförda och beslutade skärpningen av lantarbetstidslagen, den s. k. kompensationen, och dels den av samme departementschef påtalade bristen på klarhet i det av fjolårets riksdag fattade beslutet och den av honom utlovade klarheten i årets proposition.

Beträffande den förra frågan, kompensationen, redogör departementschefen som bekant på sidorna 86—89 i propositionen för resultatet av den företagna utredningen. Enligt denna skulle för södra Sveriges intensivare jordbruksdistrikt erfordras en stegring av produktpriset på ungefär 11.3 procent, medan motsvarande siffra för mellersta Sveriges del skulle röra sig omkring 14.1 procent, för, som utredningen uttryckte saken, ett »bibehållande av skälig räntabilitet inom jordbruket, sedan en reglering av lantarbetarnas arbetstid i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen nr 230 till 1936 års riksdag genomförts». På sid. 94 i propositionen hänvisar så departementschefen till utredningens resultat och vitsordar därvid, att av densamma framgår, att, som det sägs, »en ej obetydlig höjning i produktpriset är erforderlig för att täcka jordbrukets merkostnader» och, så tillägges det, »att enighet torde råda därom, att arbetstidsbegränsningen icke får tillåtas medföra en sänkning av lantarbetarnas lönestandard». Häri vill man så gärna instämma lika väl som i uttalandet, »att möjligheten att bereda lantarbetare och småbrukare en bättre ställning är beroende av produktprisläget».

Vad vi från våra utgångspunkter äro nödsakade att sätta i fråga och inte så litet dra i tvivelsmål är frågan, huruvida Kungl. Maj:t i sin proposition dragit de fulla konsekvenserna av dessa sina allmänna uttalanden och skapat förutsättningar för regleringens handhavande på ett sådant sätt, att inte det försämrade ekonomiska läge för jordbruket inträder, som enligt departementschefens eget så viktiga uttalande »med säkerhet skulle inverka även på lantarbetarnas försörjningsmöjligheter». I alla händelser: klarheten är ju knappast framträdande, då man förgäves — åtminstone jag för min del — måste leta efter departementschefens eget ställningstagande till kompensationsutredningens resultat. Jag hoppas, att departementschefens inlägg i dagens debatt kommer att komplettera yttranden till statsrådsprotokollet och mera klargöra, inte bara vad Kungl. Maj:t anser *härom*, utan också vad Kungl. Maj:t finner sig på grundvalen av utskottsmajoritetens motivering och hemställan mäkta och förmå. Det finns säkerligen ingen, som inte tror på departementschefens goda vilja att handha jordbruksregleringen på ett för alla av densamma berörda parter bästa möjliga sätt, och lika litet vill väl någon, åtminstone inte i den grupp jag tillhör, förneka de svårigheter, som nu föreligga, även om jag för min del inte kan underlåta påpeka, att dessa svårigheter i viss grad äro självförvållade genom ställningstagandet till den beslutade skärpningen av lantarbetstidslagstiftningen.

Om jag nu skulle försöka, herr talman, plocka ut det mest positiva och mest klara i detta departementschefens yttrande i propositionen så skulle det väl i fråga om de allmänna riktlinjerna bli detta, där departementschefen säger: »Utformningen av regleringsåtgärderna anser jag böra ske med utgångspunkt från en prisnivå ungefärligen motsvarande medelprisnivån under åren 1925—1929», och vidare uttalandet, att prisläget å viss produkt bör, jämlikt jordbruksnämndens yttrande, medgivas svänga inom marginalen 15 procent + eller — detta prisläge. Detta är ganska klart och tydligt.

Innan jag går in på den komplettering av detta, som vi motionsledes påyrkat i fråga om riksdagens direktiv för tillämpningen, vill jag ett ögonblick försöka belysa förslagets innebörd. Det kan då ha sitt intresse att i detta sammanhang erinra om vad 1936 års riksdag verkligen beslöt. Jämlikt det

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
årets sammansatta bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande, som blev av riksdagen godtaget, skulle gälla, att såsom inriktning för jordbruksstödet torde böra eftersträvas att föra upp medelprisnivån på ifrågavarande produkter (jordbruksprodukter), så att den närmar sig prisläget under åren 1925—1929. Vidare angav utskottet, att prisläget borde hindras nedgå så långt som till 75 % och å andra sidan tillåtas överstiga den nu nämnda medelprisnivån 1925—1929. Alltså: riktmärket var medelprisnivån 1925—1929 och en viss elasticitet i fråga om prisbildningen, dock inte ned till 75 % men väl något över, innan åtgärder i prissänkande riktning skulle få vidtagas. Vilken är då den egentliga skillnaden mellan årets proposition och fjolårets riksdagsbeslut? Ja, egentligen skulle man kunna säga, att den inte går ut på stort mer än att prissvängningsmarginalen nu angivits något gynnsammare, nämligen att den skall få röra sig från 85 till 115 % av 1925—1929 års prisnivå. Man torde ju kunna säga, att det myckna talet om kompensation i realiteten knappast fått sin motsvarighet i propositionens olika uttalanden. Jag skulle emellertid tro, att förslagets kritiklösa anammande från de båda regeringspartiernas sida nog har åstadkommit en annan effekt, nämligen att de breda s. k. konsumentlagren inom vårt folk fått den uppfattningen, att jordbrukarbefolkningen har fått sin rätt och kanske mera till. Vi mena nu, att så inte är fallet, och att detta också bör få ett uttryck i årets riksdagsbeslut. I själva verket har fjolårets riksdagsbeslut aldrig effektuerats. Vi ha kommit upp till cirka 90 %, av den eftersträvade prisnivån. Brödsäden har nått cirka 85 % och produktmjölken cirka 90 %, medan priset på fläsk med all sannolikhet, när man räknar ut årets medeltal, kommer att ligga betydligt under 80 %.

Det är givet att ett uppnående av den prisnivå, som redan i fjol, innan den skärpta arbetstidslagstiftningen var å bane, och innan den nu pågående och markanta ökningen av den allmänna prisnivån för de flesta av jordbrukets förnödenheter inträtt, och innan en i och för sig önskvärd löneförbättring åt lantarbetarna i och med 1936 års kollektivavtal genomförts, och, mina damer och herrar, under en starkt förbättrad konjunktur för näringslivet i övrigt, måste anses utgöra det *minimum*, som ett tryggande av jordbruksnäringens lönsamhet och priser kräver. Vi ha i vår motion angivit detta. Detta strider på intet sätt mot principen om en viss rörlighet i prisbildningen på enskilda produkter under olika årstider, men det fastslår de oundgängliga förutsättningarna för att jordbruksregleringen skall kunna fylla sitt ändamål. Utskottet har visserligen uttalat, att även utskottet förutsätter ett sådant utnyttjande av regleringsanordningarna, att det eftersträvade resultatet i möjligaste mån uppnås, men utskottet finner sig i följande sats likväl böra säga ifrån, att något uttalande i denna fråga inte är nödigt. Är detta att skapa klarhet? Det förefaller mig närmast som om det vore att ge och ta för att undvika kravet på klarhet och fasthet.

Även om utskottets uttalande härvidlag från motionärernas utgångspunkt måste anses innebära ett visst tillmötesgående och ett understrykande av våra synpunkter, ha vi för vår del önskat en fastare form för riksdagens direktiv i fråga om produktprisläget. Jordbruksprodukternas bytesvärde i förhållande till värdet å de förnödenheter, som jordbruket behöver, är faktiskt i ganska starkt sjunkande och markeras bland annat av genomsnittssiffran för i fjol av 93 mot 90 i februari i år och under 90 för närvarande. Det är siffror som säga en hel del.

Från dessa allmänna synpunkter på regleringen tillåter jag mig övergå till de särskilda regleringsåtgärderna. Jordbruksministern har fastslagit, att margarinaccisen bör så avvägas, att smörets konkurrenskraft säkras. Likaså har han pointerat mjölkproduktionens dominerande betydelse för det svenska jord-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

bruket i dess helhet. Och slutligen säger han, att konsumtionsmjölkpriset bör under varsam handläggning fritt få anpassa sig med utgångspunkt från vid varje tidpunkt gällande produktmjölkpris. Så långt är allt klart och bra. Men sedan kommer det: att mjölkavgiften bör successivt sänkas vid smörpris under 2 kronor 50 öre för att vid 2 kronor 75 öre vara nere vid 1 öre! Därmed har man ju på sätt och vis gått emot vad man nyss sagt, ty även om konsumtionsmjölkpriset även vid detta nya läge — d. v. s. vid 1 öres mjölkavgift — blir s. k. fritt anpassat, så kan en sänkning av mjölkavgiften försvåra eller omöjliggöra ett eftersträvat produktmjölkpris, och då har alltså hänsynen till att undvika en konsumtionsmjölkprisstegring med, låt oss säga, 1 öre blivit den faktor, som i själva verket blir den avgörande i stället för ett visst eftersträvat produktmjölkprisläge. Här finns det saker och ting, som kunna inträffa. Produktionen kan ökas, konsumtionen kan stå stilla eller minskas. Följden blir i båda fallen, att exporten får ökas. Det är ingalunda heller otänkbart, att exportpriserna minskas. Det behövs kanske bara att en av dessa olika möjligheter inträffar, för att det skall bli svårt att överhuvud taget åstadkomma de prisutjämningsmedel, som behövas för att hålla produktmjölkpriset uppe i den önskade prisnivån. Man skulle vilja fråga, om jordbruksministern verkligen vill vedervåga resultatet av regleringen, eller om han å andra sidan anser sig fullkomligt eller något så när säker på att kunna upprätthålla prisläget utan den hjälp av mjölkavgiftsmedel, som han kunde ha haft, om han själv fått reglera den saken. Vi anse på intet vis, att det i och för sig är önskvärt, att konsumtionsmjölkpriset stiger mera än nödigt är. Tvärtom. Men det kan inte alltid gå för sig med ett både—och. Ibland blir det nödvändigt med ett antingen—eller. Det går inte alltid att göra alla till lags, om överhuvud taget ett visst mål skall uppnås och säkerställas. Och härvidlag gäller det produktmjölkens prisnivå. Om produktmjölkens pris kanske är det centralaste i hela vår jordbruksreglering, så måste det också uppehållas vid åsyftad nivå. Medlen äro smörpris, mjölkavgift och margarin — och kraftfoderaccis. Frånsäger man sig, som Kungl. Maj:t nu gjort, rätten att använda det ena av dessa medel, så måste de båda andra i så mycket högre grad tillgripas. Om inte detta nu lyckas, om det inte lyckas att uppehålla prisnivån vid det läget, vad ha vi då, mina damer och herrar, överhuvud taget kvar av den omtalade s. k. kompensationen? Det har på sina håll sagts, inte minst från håll, som stå departementschefen nära, att utskottets uttalande nederst på sidan 31 och överst på sidan 32 i utlåtandet skulle innebära en nyckel till situationen. Där står: »Skulle däremot en mera betydande stegring av den allmänna prisnivån inträffa, finner utskottet, i enlighet med vad tidigare anförts, det naturligt, att de såsom eftersträvansvärda angivna priserna i motsvarande mån höjas. Utskottet vill i detta sammanhang understryka departementschefens förut återgivna uttalande, att det bör tillkomma Kungl. Maj:t att vidtaga de jämkningar i regleringsanordningarna, som för ernående av det med regleringen avsedda syftet kunna befinnas nödvändiga på grund av ändrade förhållanden.» Ja, om man överhuvud taget nu tilltrodde den punkten någon vidare effekt, blev man tämligen snart tagen ur sin villfarelse, när man åhörde debatten i första kammaren mellan herr v. Heland å ena sidan och utskottets majoritets främste talesman där, herr Björnsson, å andra sidan. Vi hävda nu för vår del på det allra bestämdaste, att man här står inför propositionens svagaste punkt, och att riksdagens direktiv och uttalande klart och tydligt bör vara, *att smörpris, margarinaccis och mjölkavgift inbördes böra så avvägas, att produktmjölkpriset genomsnittligt icke kommer att understiga 1925—1929 års prisnivå.*

I fråga om fodermedelspriserna hysa vi fortfarande den uppfattningen, att

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
desamma i det långa loppet äro avgörande för prisläget å animalierna och alldeles särskilt beträffande fläsk- och äggpriserna. Man kan kanske säga, att det inte är så stor skillnad mellan ett pris av 14 à 15 eller 15, mellan 15 à 16 eller 16 öre. Men Kungl. Maj:ts förslag innebär en justering neråt. Detta måste motverka det resultat man vill nå — för småbrukaren lika väl som för övriga jordbrukare — och inte innebär det ökad klarhet, även om i detta fall måhända två olika ståndpunkter kunnat utformuleras i en sats. Och att helt avsäga sig möjligheten att — vartill befogenhet f. n. förefinnes — vid trängande behov och i den mån importavgiftsmedel därtill äro disponibla, möjliggöra export av t. ex. havre kunna vi inte finna klokt och välbetänkt, lika litet som vi kunna finna, att departementschefens motivering på denna punkt är hållbar.

Vår inställning till brödsädsregleringen utgör en direkt konsekvens av det föregående, då vi yrka på en lägsta prisnivå av 16 kronor 50 öre för vete och 15 kronor 50 öre för råg under konsumtionsårets första månader. Vi konstatera emellertid med tillfredsställelse, att utskottets förslag torde förebygga ett sådant snävt tillbakahållande av prisutvecklingen, som kännetecknat den gångna vintern.

Jag skall inte nu förlänga detta inlägg i debatten med att ingå på norrlandsfrågan. Jag förmodar, att tillräckligt många kammarledamöter på norrlandsbänken komma att uttala sig därom. Jag vill bara såsom sydsvensk uttala min livliga önskan att biträda åtgärder, som kunna verksamt gagna det norrländska jordbruket.

Vad slutligen frukt-trädgårdsodlingen beträffar tillåter jag mig understryka, att denna viktiga näringsgren, med ett produktvärde av kanske 200 miljoner kronor, under senare år blivit allt hårdare pressad av utländsk konkurrens. Nu har man lagt arbetstidslagstiftningen på bördan och beslutat utredning. Beslut först och utredning sedan. Känns det igen från skollärardebatten? Men det beror ju på vem som gör det. Det påminner mig ganska osökt om det gamla ordstävet, som säger, att »när jag super är det rätt». Men jag kanske inte skall fördjupa mig i denna fråga, eftersom vi ännu inte kommit till frågan om Estlandsspriten. Våra yrkanden och herr Löfvanders m. fl. utgöra dock eller vilja skapa en möjlighet för Kungl. Maj:t att vidtaga nödiga åtgärder, innan mera verksamma åtgärder kunna och hinna vidtagas, i synnerhet som man har anledning att förmoda, att utredningen bör kunna resultera i förslag redan före nästa års riksdag.

Med vad jag nu anfört, herr talman, har jag inte velat pointera någon djupgående skillnad *i princip* mellan Kungl. Maj:ts uppfattning och vår. Men det hela hänger ju på tillämpningen. Den gångna vintern har säkerligen givit den nuvarande departementschefen en viss erfarenhet av haltande direktivs verkningar, såsom beträffande konsumtionsmjölkpriset. Vi vilja inte bidraga till, att erfarenheter av dylik art bli än flera och för jordbruket kanske ödesdigrare under det kommande året. Därför vilja vi, herr talman, att de nödiga medlen sättas i Kungl. Maj:ts hand för att kunna förverkliga den prisreglering, som inte minst beslutet i fråga om lantarbetstidslagstiftningen nödvändiggör.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Anderson i Norrköping m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Skoglund*, *Janson* i Frändesta, *Magnusson* i Tumhult, *Thorell*, *Olsson* i Staxäng, *Hansson* i Vännäsby och *Lindmark*.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren yttrade, att det inte var så stor skillnad mellan utskottets för-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

slag och den reservation, han förordade. Det är klart, att det finns vissa skillnader därvidlag, men skillnaderna äro ju, som han också sade, inte så stora. Utskottet har inte velat binda sig vid högre prisnivå än departementschefen föreslagit. Det grundläggande skulle vara det, att prisbildningen skulle få vara fri mellan 15 % under och 15 % över 1925—1929 års priser. Reservanterna förorda, att man visserligen skall få gå därutöver men ändock försöka hålla dessa priser. Jag tror, att erfarenheterna från fjolåret ge oss åtskilligt att tänka på, så att vi inte böra fastställa alltför hårda direktiv för Kungl. Maj:t i detta avseende. Här blir mycket beroende på tillämpningen, och den myndighet, som kommer att ha hand om denna tillämpning, måste ha rätt fria händer.

Det är en annan sak, där man också har olika mening, nämligen då det gäller mjölkavgifterna. Kungl. Maj:t har föreslagit, att när vi komma upp till ett smörpris på 2 kronor 50 öre per kg och däröver, skall, i den mån smörpriset stiger, avgiften successivt sänkas. Det kommer att bli den första åtgärden man vidtar som en kompensation för vad riksdagen beslutat genom lantarbetstidslagen. Det betyder vid ett smörpris av 2 kronor 75 öre 1 öres avgift för mjölken, och det blir 25 öre per kg smör, då man räknar med att få 1 kg smör av 25 liter mjölk. Nu ha reservanterna i sin motion uttalat den meningen, att man skall slå fast ett pris på 2 kronor 75 öre för smöret och att någon successiv sänkning inte skall förekomma. I en motion, som behandlats av utskottet, kräver man, att oavsett vilket smörpriset blir, skall mjölkavgiften utgå med 2 öre. Det var herr von Helands motion, men till denna motion yrkade ingen av utskottets ledamöter bifall. Jag måste säga mig, att det som riksdagen i fjol beslöt har, såsom den föregående ärade talaren sade, inte kunnat fullt effektueras, särskilt då det gällt fläsket. Där skrev man, att ett eftersträvansvärt lägsta pris vore 1 krona 25 öre per kg. Ja, det beror ju på våra möjligheter att kunna avsätta fläsket till rimliga priser och på storleken av fläskproduktionen inom landet. Det förvånade mig, när jag såg, att på den punkten ha reservanterna inte reserverat sig, ehuru de i sin motion göra en betydligt stark anmärkning efter att ha omtalat vad riksdagen skrivit. De säga bl. a.: »Det nu rådande läget å kött- men framför allt fläskmarknaden hotar alltså att göra regleringsanordningarna å detta område illusoriska. Det har därför synts oss nödvändigt att större uppmärksamhet än hittills ägnas frågan om möjligheterna att genom handelsöverenskommelser av olika slag avlasta den inhemska marknaden de tyngande överskotten av kött och fläsk. I detta hänseende synas nämligen jordbrukets intressen i många fall hava fått stå tillbaka. Det torde av denna anledning få anses berättigat att ökad hänsyn tages till jordbruksnäringen i nu ifrågavarande avseende, därest särskilda svårigheter skulle uppstå å slaktdjursmarknaden. Vi finna sålunda ett riksdagens uttalande i denna riktning väl motiverat.»

Men reservanterna ha inte reserverat sig för något uttalande, utan på den punkten ha de instämt med utskottet, och följaktligen har inte något uttalande kommit till stånd. Jag kan ju inte veta, varpå detta beror. Kanske har det berott på, att man tänkt på svårigheten att i en debatt försvara ett dylikt uttalande, och kanske har det gjort, att man inte brytt sig om det, vilket jag tycker är mycket klokt gjort av reservanterna.

Många talare äro anmälda till denna debatt, och jag vet, att talmannen vill ha slut på detta ärende på middagen, varför jag inte skall uppehålla tiden länge.

I vad gäller stödet till Norrland ha meningarna varit delade om storleken av det belopp, för vilket Kungl. Maj:t skulle erhålla fullmakt och vilket för detta ändamål skulle tagas ur prisregleringsfonden.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Kungl. Maj:t hade föreslagit 400,000 plus 200,000 såsom bidrag till byggande av slakthus. Utskottet har slagit ihop dessa siffror och ökat totalbeloppet till 700,000, av vilket belopp enligt utskottets mening högst 200,000 må användas för utlämnande av bidrag till byggande av andelsslakterier. Anledningen till att utskottet vidtog denna ändring i Kungl. Maj:ts förslag är den, att representanter för Värmland och Dalarna väckt motioner, i vilka hemställdes, att även dessa landsändar borde få något med av detta anslag. Vi ha inte skrivit något i utskottsutlåtandet om huru långt dessa berättigade krav skulle kunna anses sträcka sig, men så mycket kan jag säga, att den allmänna meningen varit, att vissa trakter i dessa båda län borde jämställas med norrlandslänen till exempel då det gäller fraktbidrag till havre. Jag hoppas sålunda, att Kungl. Maj:t kommer att tilldela dessa landsändar något av detta belopp. De många motionerna i detta ämne voro ju kanske byggda på ett missförstånd. De byggde nämligen på den fördelning, som jordbruksnämnden hade gjort upp. Denna fördelning hade emellertid Kungl. Maj:t aldrig accepterat, utan Kungl. Maj:t hade sagt, att hushållningssällskapen skulle få komma in med sina förslag, vilka sedan skulle prövas av Kungl. Maj:t. I den mån Kungl. Maj:t fann något bidrag till stärkandet av jordbruket och dess binäringar i dessa landsdelar erforderligt, skulle dylikt bidrag kunna utdelas. Jag vill hoppas, att hushållningssällskapen riktigt skola tävla om att söka komma fram med sådana uppslag, som ge mesta möjliga och varaktigaste nytta, så att man inte plottrar bort det hela genom att realisera alla möjliga önskemål, som visserligen inte kunna sägas kosta så mycket, men som egentligen inte äro till någon nytta. Det vore bättre, att man i stället koncentrerade sig på vissa stora huvuduppgifter, som man vill gagna, än att man plottrar bort pengarna i form av småbidrag än hit och än dit.

Det är ju klart, såsom utskottet också sagt, att hela denna fråga inte fått sin lösning genom vad utskottet här föreslagit. Det är dock ett försök i rätt riktning vill jag hoppas, och vi hoppas också, som sagt, att vederbörande intresserade inom respektive hushållningssällskap skola komma med uppslag om var man skall sätta in en stöt till förbättring av förhållandena där uppe.

På en punkt har jag ställt mig tveksam, ehuru jag inte reserverat mig, då utskottet i övrigt varit enigt och klart och tydligt skrivit, att ifrågavarande anslag är att betrakta såsom ett engångsanslag. Jag tänker här på anslaget till skogsägareföreningarna. Dessa föreningar ha numera utvecklat sig till ekonomiska föreningar, d. v. s. försäljningsföreningar. Med den goda konjunktur, som för närvarande råder på detta område, ansåg jag, att dessa föreningar skulle kunna klara sig själva. De ha emellertid mycket stora anspråk. De kommo först med det anspråket, att de skulle få uppta en särskild omsättningsskatt. Det torde emellertid stöta på stora praktiska svårigheter att ge en enskild förening rätt att beskatta andra än sina egna medlemmar. När detta uppslag inte kunde realiseras, gick man in till Kungl. Maj:t med begäran om anslag till organisationsbidrag på inte mindre än 300,000 kronor. Innevarande budgetår begärde man 60,000 kronor. Kungl. Maj:t har visat sig tillmötesgående genom att föreslå 50,000 kronor. Utskottet har enhälligt tillstyrkt detta förslag med den motiveringen, att det här var fråga om ett engångsanslag. Under sådana omständigheter och i dessa tider, då vi ha god tillgång på pengar, har jag ingenting att invända emot att man beviljar detta anslag. Jag är emellertid mycket rädd för, och det har jag sagt i denna kammare många gånger förut, att när man väl en gång fått in ett anslag på 9:e huvudtiteln, så är det nästan omöjligt att tänka sig att sedan få bort det. På det sättet växer huvudtiteln år från år. För närvarande är den ju uppe i omkring 80 miljoner kronor. Även detta anslag torde emellertid få anses komma jordbruket tillgodo.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Man säger, att man icke har fått den kompensation, som är behövlig. Det är emellertid ingen, som talar om den lättnad, som jordbruket fått genom de lägre räntesatser, som råda för närvarande, gentemot räntesatserna under perioden 1925—1929. Det betyder också åtskilligt för jordbruket, att man kan räkna med 1 à 1.5 procents lägre räntor. Även detta är ju en fördel för jordbruket, och jag tycker därför icke, att man skall spänna bågen alltför högt.

Jag skall, herr talman, icke förlänga debatten utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag kan icke förstå, att det finns anledning att nu upptaga någon debatt om utskottets motivering. Första kammaren har redan fattat sitt beslut, och om andra kammaren fattar ett annat beslut i fråga om motiveringen, faller ju motiveringen bort. Jag undrar, om den föregående ärade talaren vill anförtro åt jordbruksministern att taga emot riksdagens beslut utan motivering. Jag har för min del ingenting emot det.

Herr **Carlström:** Herr talman! Det är nog ingen risk för att det skall gå så, som utskottets ärade ordförande här funderade över, nämligen att andra kammaren skall fatta ett annat beslut än om bifall till utskottets betänkande. Det tror jag icke vi alls behöva frukta för. Jag har icke heller för min del inom utskottet framställt några andra yrkanden än bifall till utskottets förslag på någon punkt. Däremot ha en meningsfrände och jag reserverat oss blankt i fråga om viss del av motiveringen. Det är, som herrskapet torde finna, allt från vår sida i det föreliggande betänkandet. Om man emellertid skulle uppfatta detta såsom ett bevis för att vi äro fullt belåtna med den jordbrukshjälp, som har skisserats i propositionen och i betänkandet, är det tämligen felaktigt. Det är av ren barmhärtighet, höll jag på att säga, gentemot departementschefen, som jag icke här vill framföra något större missnöje i dag, ty det missnöje, som finns ute i landet bland Sveriges bönder räcker ett gott stycke för honom nu.

Jag läser här i en tidning, Landsbygdens folk, för i går med feta rubriker: »Jordbrukarna och de statliga stödåtgärderna. Starkt missnöje landet runt. — Oro inför framtiden. Vi ha inte fått något med av högkonjunkturen.» Det är rubriken.

Vi ha ju vidare litet var inom partierna fått del av protestresolutioner från olika delar av landet, där jordbrukare samlats och uttalat sin besvikelse med vad Kungl. Maj:t och utskottet ha kommit med. Det är i själva verket en ganska unik situation, som råder för närvarande. Då det parti, som under lång tid och särskilt under senare år velat framstå såsom böndernas speciella välgörare, nu för första gången har sin främste man vid Konungens rådsbord såsom jordbruksminister, komma runt om från landet in protestskrivelser, vittnande om den besvikelse och det missnöje, som man känner. Det kan vara skäl i att föreviga ett litet stycke av dessa skrivelser till riksdagens protokoll. Det skall icke ta mer än en minut. Jag skall välja ett exempel från herr jordbruksministerns egen kära provins. Där heter det bland annat följande:

»Skånes Provinsförbunds av R. L. F. Styrelse samt representanter för samtliga Skånes ortsförbund och ett stort antal lokalavdelningar, samlade till möte i Eslöv få härmed ge uttryck åt den svåra besvikelse, som jordbrukarna känna, då det nu efter vederbörlig utskottsbehandling av propositionen angående jordbruksstödet synes stå klart, att någon verklig förbättring för jordbruksfolket icke genom statsmakternas medverkan står att vinna.» Därefter talar man om »bitterhet», men det skall jag hoppa över. Längre ned heter det:

»Det räknas i förslaget med att kompensera produktionskostnadsstegringen på grund av ny arbetstidslag vid jordbruket och förhöjningen av lantarbetarnas löner, men det talas ej om kompensation för all annan produktionskostnadssteg-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

ring, vilken dock under senare tid varit mycket betydande, och minst av allt tänker man på, att också jordbrukarna och de i jordbruket anställda kunde vara berättigade att få del av den konjunkturförbättring, som för andra invånare i vårt samhälle betytt möjligheter att förbättra levnadsstandarden.» Sedan talar man i fortsättningen om hur besvärligt jordbrukarna och särskilt småbönderna ha det.

Eftersom jag i stor utsträckning kan instämma i dessa uttalanden, kan man givetvis till mig framställa den frågan, varför jag icke har kommit med några positiva förslag till *bättre* åtgärder. Det är ganska lätt för mig att svara på den frågan. Jag misstänker icke herr jordbruksministern för *bristande vilja* att hjälpa Sveriges jordbrukare. Han har säkerligen gjort så gott han har kunnat. I nuvarande läge och om man icke vill göra några särskilda framstötar mot förbrukningen av margarinprodukter här i landet, lärer det icke vara så särdeles gott att hitta på några nya vägar att höja produktpriserna.

Jag vill i förbigående framhålla, eftersom herr Liedberg slutade sitt anförande med att uttala sin anslutning till högerns reservation, att om man kramar ihop denna reservation ett ögonblick, så får man just ingenting ur den. Herr Liedberg var också tillräckligt försiktig att säga, att i princip skiljer sig icke högern så mycket från departementschefen. Man har tydligen en känsla av även på den kanten att vackert tal räcker icke för att höja priserna här i landet och icke löften heller. Vi ha nu kommit i den situationen, då det i alla fall är *tillgång* och *efterfrågan*, som spelar in, trots allt vad man talar om att man skall reglera marknaden, så att vi kunna upprätthålla ett visst prisläge.

Herr ordföranden i utskottet talade nyss om att man icke kunnat effektuera vad vi begärde i fjolårets utskottsbetänkande i fråga om kött- och fläskmarknaden, och det är ju riktigt. Man kan nog också säga, att den tolvskilling, som departementschefen nu skisserar i fråga om smörpriset, har man icke såsom i en liten ask, ty om Vår Herre fortsätter att låta det växa som det gör nu, lära vi nog få så mycket smör och mjölk i varje fall i sommar, att man icke kan få tolvskillingen förrän till hösten och kanske icke ens då.

Jag har givetvis icke velat angripa departementschefen för att han icke kunnat ge mera. Man kämpar här kan man säga, mot makter, som icke äro så lätta att övervinna. Det är emellertid en annan fråga, som man i detta sammanhang har skäl att framställa. Då man nu icke kan kompensera jordbruket för de fördyringar, som verkligen ha inträtt från förra året tills nu, och då man har föga utsikter att kunna kompensera arbetstidslagens kostnader, hur kan man då från jordbrukarhåll gå med på att lägga ytterligare bördor på böndernas axlar i denna situation? Jag har sagt vid något tillfälle i pressen, att jag är icke motståndare till en arbetstidslag för jordbrukets arbetare, som ger även dem samma möjligheter till fritid och förströelse och vad det nu skall bli som industriens arbetare ha. Det är emellertid uppenbart, att kan man icke ge kompensation åt jordbrukarna för detta, lärer det icke vara möjligt att under sådana förhållanden uppehålla lönerna. På det sättet kommer man ju in i en återvändsgränd, som kan bli ganska besvärlig.

Herr Anderssons i Fältenborg och min reservation tillkom närmast till följd av den *principiella* inställning, som framkom i utskottet i fråga om rätten till kompensation för jordbruket. Även om, såsom jag redan har sagt, jag icke kan framföra några nya förslag, som kunna ge oss möjlighet till höjda priser, vill jag ändå icke gå med på att det icke skulle vara *rättvist* att nu genomföra sådana. När emellertid utskottet i sitt yttrande talar om varför det nu skall bli kompensation, så gick utskottet från början ut ifrån att man endast skulle säga, att »med hänsyn till den stegring i jordbrukets produktionskostnader, som föranledes av lantarbetstidslagen och det förslag till ändringar i samma lag, vilket

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

förelagts innevarande års riksdag, finner utskottet en höjning av priserna på jordbrukets alster motiverad. Det är ingen hemlighet, om jag säger, att jag ingrep på den punkten i utskottet och förklarade mig icke kunna godkänna detta uttalande, enär en höjning vore motiverad oavsett arbetstidslagen. Detta har också departementschefen sagt enligt citat, som återfinnes på sid. 16 i betänkandet. Han har nämligen yttrat:

»Med hänsyn till den höjning, som den allmänna prisnivån undergått det senaste året, och stegringen i omkostnader för jordbruksproduktionen synes det vara nödvändigt att låta produktpriserna stiga till en högre nivå än som åsyftades med de regleringsåtgärder, som sistlidet år beslötos av statsmakterna», och han kommer sedan in på det höjda smörpriset.

Inom utskottet voro emellertid starka krafter i rörelse, som ville göra gällande, att det endast var kostnaden på grund av arbetstidslagen, som skulle bli föremål för kompensation. Det är just på den punkten, som jag vill uttala mig i motsatt riktning genom att säga, att nog finns det skäl för att jordbruket skall ha kompensation även oavsett arbetstidslagen. Och att utskottet sedan beslöt sig för att inskjuta det lilla ordet »främst» ger mig inte anledning godtaga motiveringen i denna del. Såsom herr Liedberg nyss nämnde förefaller det emellertid, som om man på visst håll hade den uppfattningen, att jordbruket nu fått det så bra genom regleringsanordningarna, att ingenting mer behövdes och att endast om det blev någon ny statlig pålaga, skulle den möjligtvis kunna kompenseras. Man var angelägen under debatten om arbetstidslagen att understryka, att man ville kompensera den ökade fritiden för lantarbetarna. Herr Olovson i Västerås, herr socialministern och herr jordbruksministern voro under debatten inne på detta. Nåväl, är det verkligen på det sättet, att denna kan kompenseras, så få vi väl ta arbetstidslagen med ett visst lugn, men denna lag *ha vi*, oavsett hur det går med kompensationen.

När herr socialministern vid det omnämnda tillfället menade, att det skulle skapas verklig likställighet mellan industriens och jordbrukets arbetare, så är det bara en sak, som herr socialministern icke tänkte på, nämligen den, att industriarbetarna ha möjlighet att kämpa sig till förbättrade löner utan att behöva gå till riksdagen och be om hjälp, men jordbruksarbetarna måste indirekt gå den vägen, om någon hjälp skall erhållas. Det är den stora skillnaden därvidlag.

Departementschefen yttrade i första kammaren — jag var inne en stund och hörde på — att de resolutioner, som ha inkommit, voro iscensatta från en viss central i Stockholm, där man hade funnit det angeläget, vilket icke var snällt gjort, att nu gå till angrepp mot regeringen och utskottet. Det är väl dock icke så alldeles säkert, att det är bara fr. o. m. dessa dagar, som missnöje har gjort sig gällande. Jag har här i min hand en tidning för fredagen den 30 april, alltså för åtskilliga veckor sedan, med referat från ett möte med jordbrukare, jag tror det var i Enköping, där man uttalade sig om det bekymmersamma prisläget på jordbrukets produkter. Om man tar del av detta referat, finner man, att vissa representanter för jordbruksnäringen voro med och försökte mildra stämningen genom att tala om att regeringen hade gjort så gott den kunnat och att man fick lov att resonera om vad som gick att genomföra, men det var också en friskus, som menade, att om vi bara organiserade oss tillräckligt, kunde vi kanhända hjälpa oss själva. Han hette Andersson i Vigelsbo och är ledamot av denna kammare. Enligt referatet yttrade han i slutet av sitt inlägg: »Vi måste ta det minst onda», — det är alltså något ont, som vi få i dag — »statsregleringen, då vi ej kunna hjälpa oss själva. Huvudsaken är att vi få starka organisationer. Då kan vi ta 30 öre för mjölken.»

Ja, det är på detta sätt, som man skapar den opinion ute i bygderna, som

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

går igen i dessa resolutioner och i de framställda kraven från de kära bönderna, vilka under ett par årtionden ha fått höra, att bara ni kräva er rätt, så få ni den, vi skola ge er den! Man har på detta sätt lärt bort åtskilligt. Som man ropar i skogen får man svar. Nu ha herrarna fått svaret, sedan ni under många år varit så angelägna om att utföra sådden ute i bygderna. Det borde vara på tiden, att vi här i riksdagen, vi som ändå böra ha en liten smula ansvarskänsla och handskas något så när med sanningen, åtminstone mellan valtiderna, nu sade ifrån, så att Sveriges bönder förstå det, att det går icke att få 30 öre för en liter mjölk vare sig genom organisation eller genom riksdagens medverkan.

För min del hoppas jag, att högern icke nu skall taga upp bondeförbundets mantel, när det icke längre kan bjuda så högt, genom att bjuda över och söka inbilla Sveriges jordbrukare, att bara de kräva ett visst prisläge, blir det bra. Jag för min del, och jag tror icke heller vårt parti, har aldrig velat gå ut för att vinna genom att avge högsta budet. Vi ha hela tiden haft en känsla av att det finns en gräns, där man icke kan komma längre, och därför ha vi också ganska ofta fått veta, att vi icke ville något, att vi icke ville hjälpa jordbruket. Ja, nu äro vi i det läget, att vi fått erfara vad det innebär, att man lovar mer än man kan hålla, och att det icke går att genom regleringsåtgärder komma längre, enär det faktiskt är på det sättet, att ett höjt pris ofta framskapar ökad produktion, och den ökade produktionen sänker i sin tur priset. Då står man i det läge, där det är dumt att gå omkring och söka inbilla Sveriges jordbrukare, att de skola kunna få vad de kräva.

I själva sakfrågan kan jag beträffande de olika punkterna fatta mig kort, därför att jag icke har kunnat komma med några uppslag. I fråga om mjölkavgifterna uttalade jag i utskottet mina betänkligheter mot att taga bort eller sänka dem. Det är säkerligen en rätt stor olägenhet att ha dessa fram och tillbaka varierande mjölkavgifter, som medföra, att ena månaden får man högre utjämningsbidrag och andra månaden får man mindre. Nu har herr Liedberg varit inne på detta och sagt, att departementschefen borde få större frihet än utskottet medgivit i fråga om mjölkavgiftens reglerande. För min del vill jag säga, att om det prisläge, som är skisserat, kan upprätthållas genom eventuell höjning av margarinaccisen och genom importavgiften m. m. så må det vara hänt att avgiften vid ett högre smörpris sänkes. Jag har aldrig strävat efter att få högsta möjliga konsumtionsmjölkspris, därför att man säkerligen måste räkna med, såsom departementschefen också sagt i propositionen, att ett för högt pris kan minska konsumtionen, och då får man i följd härav mera produktmjölk, vilket kan medföra, att priset på denna måste sänkas.

Jag är ju för min del ingen »renodlad» organisationsmänniska. Jag är alldeles för fri för det och att »sätta halsen i klaven» tycker jag icke om, men jag måste erkänna, att i fråga om mjölkregleringen är det av vikt, att jordbrukarna kunna hålla samman och att man icke genom att eventuellt i onödan sänka mjölkavgiften ger möjlighet åt dessa hemleverantörer — jag kan kalla dem så vackert i dag — att i fortsättningen hålla på med att demolera marknaden.

Ett annat spörsmål, som herr Liedberg också var inne på, och som han anknöt till högerreservationen, var frågan om kraftfoderpriset. Det höjdes nog röster inom utskottet även från annat håll, som menade, att det var nödvändigt att höja kraftfoderpriset för att hindra för stor produktion av t. ex. mjölk och även fläsk. Då man emellertid vet, såsom socialministern upplyste oss om härom dagen, då vi voro inne på frågan om arbetstiden för lantarbetarna, att av landets 300,000 jordbruk det icke är mer än 25,000, som äro

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

så stora, att de falla under arbetstidslagen, så måste det finnas många småbrukare här i landet, som kanske inte ha samma glädje av det höga priset på kraftfoder som de större gårdarna. Jag har varit inne på den saken en gång förut här i kammaren och fick då mycket stryk under debatten och sedan i en del av pressen efteråt. Det är givet, att även småbrukarna måste vara klara på att kraftfoderpriset måste hållas vid en viss höjd för att man icke skall komma fram till en överproduktion. Jag tror emellertid, att den väg, regeringen i detta fall valt, skall medföra en tillräckligt hög nivå.

Jag skall icke uppehålla kammaren längre. Det har från departementschefens sida talats om att det här i landet borde föras en konstruktiv jordbrukspolitik, och det är klart, att vi äro tacksamma för detta. Det har också talats om, att det borde bli klara direktiv. Och de äro klara — det kan man säga — fastän de ge just icke mycket. Jag upprepar, vad jag förut sagt, att jag anklagar icke departementschefen eller regeringen för detta. Herr Pehrsson-Bramstorp har kommit ungefär på samma plan som Luther vid riksdagen i Worms, då denne sade: »Här står jag och kan icke annat.» Om herr jordbruksministern anser sig böra fortsätta den satsen till slut, skall jag icke uttala mig om.

Jag har, herr talman, icke annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindmark:** Herr talman! De anföranden, som hitintills hållits i dagens debatt, härröra från representanter för södra och mellersta Sverige. Det må då tillåtas mig såsom en jordbrukets representant för Norrland att också säga några ord, och detta gör jag så mycket mer, som Kungl. Maj:ts förslag ju upptager ett särskilt avsnitt rörande jordbrukshjälpen för Norrland. Så småningom har det gått upp för statsmakterna, att den jordbrukshjälp, som hittills givits det svenska jordbruket, i huvudsak kommit södra och mellersta Sverige till del. Man kan till och med säga, att jordbrukshjälpen i vissa avseenden haft en rent motsatt verkan, när det gäller Norrland. Den har icke inneburit någon hjälp utan endast försvårande och fördyrande förhållanden för jordbruket. Ett undantag vill jag likväl göra i detta avseende, nämligen när det gäller mjölkregleringen, ty av prisutjämningen i fråga om produktpriset på mjölk ha givetvis de norrländska jordbrukarna haft åtskillig nytta, och det är därför ett lämpligt tillfälle att nu få vittna därom. I övrigt har emellertid det norrländska jordbruket, som sagt, icke haft den nytta, som annars bort vara motiverad. Vi norrländska jordbrukare ha likväl i största utsträckning varit med om att genomföra de föreslagna hjälpåtgärderna, och motivet därtill har i huvudsak varit, att vi lagt rikssynpunkter på frågan. När det svenska jordbruket hotas av undergång, då måste man vara med om att vidtaga åtgärder, som förhindra en sådan skada, icke minst med tanke på att det i orostider är av högsta vikt, att det svenska jordbruket kan försörja vårt folk. Vi minnas vilken nöd och elände som härskade i landet under det stora världskriget på grund av bristen på matvaror. Icke minst för Norrland måste det vara av största vikt, att landet kan försörja sig, ty Norrland är ett underskottsområde i fråga om jordbruksprodukter, och följaktligen kommer den norrländska befolkningen att lida mest, om vi icke själva kunna försörja oss under sådana tider. Nu bör man se till, att det blir likformighet och ömsesidighet, när det gäller stöd och hjälp åt jordbruket. Det finns framkomliga vägar även för att hjälpa det norrländska jordbruket. Det gäller endast att finna dem och sedan gå fram på dessa vägar.

Innan jag går närmare in på det förslag, som förelägges oss för beslut, vill jag tala om de speciella svårigheter, som vi ha där uppe i Norrland. Jag vill då såsom den främsta svårigheten peka på den rationalisering, som ägt rum

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

på träförädlingens område. Det fanns tidigare en mängd sågverk där uppe, men det har visat sig, att dessa icke kunnat fortsätta i de gamla formerna. Det fick lov att bli en högre förädling av råvaran. De gamla sågverken försvunno, och driften koncentrerades till några centrala platser. På grund av denna rationalisering uppstod i en hel del kommuner en betydande arbetslöshet, och såsom en följd av arbetslösheten uppkom en betydande skatteökning i dessa kommuner, som ytterligare försvårade förhållandena. I tidigare debatter har framförts klagan över tendensen att råvaruförädlingen förflyttats till mellersta och södra Sverige. Detta är alldeles riktigt. Det är en angelägenhet, som i detta sammanhang bör understrykas, nämligen att en av åtgärderna av mera bestående art för en förbättring av Norrlands ekonomiska möjligheter är, att råvaran skall kunna förädlas i hemorten, detta både när det gäller trävaror och malm, som vi ha en sådan rikedom av.

Beträffande skattetrycket kan jag icke underlåta att peka på det besynnerliga förhållandet, att när det t. ex. gäller Stockholm klaga stockholmarna i tidningarna högt och vitt och brett över en skatteökning på 10, 20 och 50 öre, och dock stannar skatten i Stockholm vid 6 à 7 kronor — jag tror, att den för närvarande utgår med omkring 7 kronor, däri inberäknat vad vi på landsbygden kalla landstingsskatt och vägskatt. Det är sålunda summan av samtliga kommunala skatter. Om vi komma till vissa Norrlandskommuner, finna vi, att där ha vi skatter, som uppgå till 15 kronor, 18 kronor och ända till 20 kronor och i vissa fall ännu högre. Detta är rena kommunalskatter, ty därutöver ha vi vägskatt och landstingsskatt. Jag undrar, huru en stockholmare skulle uttrycka sig, för den händelse han skulle betala skatt efter sådana grunder. Då skulle nog det svenska språket sakna ord för att beteckna hans känslor. Det är därför en angelägenhet av högsta vikt, att här företagas åtgärder till en effektiv skatteutjämning, ty det kan icke i det långa loppet få fortsätta som hittills.

Industriens rationalisering och råvarans förflyttning till sydligare orter ha samma egenskaper som snöbollen, vilken vid rullning förstoras. Ty i sammå mån som industrierna på grund av rädsla för höga skatter flytta ifrån kommunerna ökas skatterna för de kvarboende i dessa kommuner ytterligare.

Jag vill också peka på en annan åtgärd av bestående natur, som bör vidtagas. Jag menar då en reform av premielån i syfte att åstadkomma en förbättring av det norrländska jordbruket. Denna anordning har utfört mycket gott. Mycket jord har blivit uppodlad, och småbruk ha kunnat utvidga sina odlade arealer väsentligt. Ytterligare åtgärder kunna emellertid i samma avseende utföras, blott om vi vidtaga sådana ändringar i grunderna, att anslaget får en vidare användning, och framför allt, att anslagsbeloppet höjes.

En annan sak vill jag också peka på, som har stor betydelse, och den gäller att yrkesskoleundervisningen skall ernå en kraftigare utveckling. Det är ju så med det norrländska jordbruket, att det innefattar småbruk i högsta grad, och om vi se på statistiken, skola vi finna, att brukningsdelarna äro i övervägande grad mycket små. För Jämtlands län utgör således arealen i medeltal för brukningsdel 4.6 hektar, för Västernorrlands län 4.21 hektar, för Västerbottens län 4.4 hektar och för Norrbottens län 3.7 hektar. Det är småbruk alltigenom. Vad man skulle kunna kalla för medelstora jordbruk förekommer i ytterst sällsynta fall. Vilja vi göra en jämförelse med brukningsdelarnas storlek i medeltal i Malmöhus län, finna vi, att de där utgöra 15 hektar. Denna jordbrukets kraftiga uppdelning i Norrland är icke lycklig. Det bör på lämpligt sätt utan ett alltför kraftigt ingripande på den fria förfoganderätten vidtagas åtgärder, som hämma en sådan utveckling. En väg

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

synes mig vara den, att man lär ungdomen hantverk och ger dem en yrkesutbildning, som fyller det förefintliga behovet på detta område i Norrland.

En annan sak, som jag helt flyktigt skall beröra, är den stora vikten av vägväsendets kraftiga utveckling i Norrland. Det finns vissa vägtyper, som äro alltför mycket eftersatta, men ha en utomordentlig betydelse, och det är de enkla utfartsvägarna, nybygges- och ödebygdsvägarna. Anslaget till dessa vägtyper bör avsevärt ökas. Det kan beredas tillfälle för de riksdagsmän, som komma att vara med om sommarens riksdagsresa, att få se detta. Och jag hoppas, att det skall lämna ett resultat vid kommande riksdagar.

Nu föreslås i Kungl. Maj:ts proposition vissa åtgärder för att komma det norrländska jordbruket till hjälp. Det är vissa prisutjämnande åtgärder. Jag skall icke redogöra något för dem, ty det kommer en annan representant för Norrlandsbänken att senare göra. Jag vill endast peka på det anslag, som Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen 400,000 kronor att ställas till hushållningssällskapens förfogande och 200,000 kronor att utgå såsom bidrag till bildande av slakteriföreningar. Detta är givetvis goda gärningar, men jag måste erkänna, herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att när jag läste Kungl. Maj:ts proposition rörande hjälpen till det norrländska jordbruket jag kände en mycket stor besvikelse. Det extra tillskottet genom prisreglering för mjölken har givetvis sin betydelse och kanske en ganska stor betydelse, men när det gäller en hel del åtgöranden, som skola vidtagas genom hushållningssällskapen och på deras förslag, är det nog bra litet att bjuda på 400,000 kronor, när summan i fråga skall fördelas på icke mindre än fem norrländska län, vilka omfatta en areal, som är större än halva Sverige. Utskottet har också haft en känsla av detta och föreslår en höjning av anslaget med 100,000 kronor men utvidgar på samma gång anslagets tillämpning till att omfatta Kopparbergs och Värmlands län. Då synes det mig, att kraftigare tag bort tagas. Vi ha i motioner, väckta av herr Hansén m. fl. i första kammaren och av mig m. fl. i andra kammaren, förordat, att dessa 400,000 kronor skulle höjas till 1 miljon kronor. Summan kontanta anslag skulle sålunda komma upp till 1,200,000 kronor. I en reservation av herr Lövgren m. fl. har man föreslagit detta anslags ökning från utskottets 700,000 kronor till 1,100,000 kronor. Det är förvisso en betydande förbättring.

Några utsikter att få bifall till de båda förenämnda motionerna föreligga givetvis icke, och kanske det icke heller finnes stora utsikter för att få bifall till reservationen. Likväl vill jag yrka bifall till denna reservation. Jag har så mycket större anledning och frimodighet att ställa ett sådant yrkande, när jag tänker på vad staten tar ifrån Norrland i form av inkomst på statens skogar, inkomst av skatter, inkomst av malmbrytning och inkomst från statens kraftstationer. Det är då icke mer än rätt, att staten också återbördar något till Norrland för att stödja det sviktande jordbruket där uppe. Det gäller ju endast att stödja en befolkning, som i stort sett är mycket förnöjsam, arbetsam, plikttrogen och laglydig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Lövgren m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Med herr Lindmark förenade sig herrar *Hage* och *Hansson* i Vännäsby.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Herr Liedberg slutade sitt anförande med att framhålla, att han ville poängtera, att någon djupgående skillnad mellan de synpunkter, han framhöll, samt de synpunkter, som kommo till uttryck i propositionen ävensom i utskottets utlåtande, icke förefanns. Jag skulle vilja säga, att jag fick nästan

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
det intrycket — och jag tror väl många med mig — att herr Liedberg försökte konstruera fram en djupgående skillnad mellan, å ena sidan, propositionen och utskottsutlåtandet och, å andra sidan, vad han kallar för högerreservationen. Vad säger nu högern i sin reservation? Jag behöver icke upprepa vad jag sade i första kammaren men jag kan icke, då jag läser vad högern menar att det skall stå i utlåtandet, med bästa vilja i världen få fram någon som helst skillnad härvidlag, utan utskottet har sagt ungefär vad som är sagt i denna reservation, och till yttermera visso säger man på sid. 47 i utlåtandet: »Vad utskottet sålunda anfört överensstämmer i väsentliga delar med de allmänna synpunkter, som departementschefen anfört beträffande jordbruksregleringens allmänna handhavande.» Det är icke alla högermän, som undertecknat denna reservation, utan en högerman från Jämtland står icke antecknad bland dessa reservanter, men under 2) står det antecknat, att han ansluter sig till de fyra reservanterna under 1), och sedan gör han ett visst yrkande därutöver. Nu är det markanta det, att i första kammaren beklagade sig en kollega till denne sistnämnde reservant från samma län över att man skulle gå så långt som propositionen och utskottet gått. Följaktligen föreligger en rätt så märkbar skillnad i de olika representanternas uppfattningar.

Herr Liedberg sade, att han begärt ordet närmast därför, att det icke blivit någon remissdebatt, då propositionen remitterades till utskottet, och att han ville föra fram sitt anförande i dag såsom ersättning för vad han skulle velat säga i en remissdebatt. Således har han ingen avsikt att vad han i dag sagt skall inverka något på beslutet, utan han har velat mer eller mindre, om jag så får säga, skicka några hälsningar och synpunkter med riksdagens beslut över utskottets utlåtande. Nu konstaterar jag av detta yttrande, att herr Liedberg i likhet med många andra vill gärna teckna med fri hand rätt så mycket. Han citerade vad som står att läsa i propositionen rörande de i anledning av arbetstidens reglering ökade kostnaderna för jordbruket och drog där fram resultatet av den undersökning, som är gjord rörande arbetstidslagens effekt, samt kom då till en kostnadsökning av 11 procent. Om herr Liedberg ville besvära sig med att läsa innantill, så skall han finna, att detta är att tolka rätt mycket på fri hand. Det är icke att citera vad som stod skrivet. Det står nämligen klart och tydligt angivet, vad ökningen hänför sig till, exempelvis att den erforderliga produktprisökningen för att kompensera löneökningen genom 1936 års kollektivavtal uppgår till 4.8 procent för södra Sverige och för mellersta Sverige till omkring 6 procent — jag minns icke riktigt vilka tiondelar det var. Då herr Liedberg kommer till över 11 procent enligt den sammanställning, som är uppgjord, är att märka, att däri ingå även de ökade kostnader, som äro föranledda av löneregleringen av den 1 november 1936 och av 1936 års lantarbetstidslag. Då skall jag upprepa samma fråga som jag framställde i första kammaren. Utskottet föregående år förbättrade — som man kallade det — Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. skrev något annat än Kungl. Maj:t hade skrivit, men anvisade icke något att taga detta av, när det skrev så vackert. Det blev heller ingen ändring av direktiven utan dessa äro precis överensstämmande med Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet gjorde allmänna uttalanden om, att produktmjölkpriset skulle stödjas, särskilt om det föll under 11.5 öre, däri inräknat det tillägg, man räknade, att skummjölken skulle lämna i behållning utöver mejerikostnaderna. Och innan import skulle ske för hindrande av ytterligare prisstegring, skulle mjölkpriset fått stiga till 13.5 öre. Utskottet sade liksom Kungl. Maj:t, att smörpriset skulle få ligga mellan 2 kronor och 2 kronor 50 öre. Utskottet sade icke, att medelpriset bör ligga närmare 2 kronor 50 öre än vad Kungl. Maj:t sagt. Kungl. Maj:t hade överlämnat detta åt organisationerna och sade ingenting därom. I Kungl. Maj:ts proposi-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

tion hade sagts, att konsumtionsmjölkpriset får icke bringas att ytterligare stiga med hänsyn till dessa åtgärder. Och utskottet underströk i sitt betänkande förra året, att det instämde med vad Kungl. Maj:t sagt rörande priset på konsumtionsmjölk. Följaktligen, det fanns inga medel att åstadkomma den förbättring man avsett.

Men när utskottet tillade, att alldeles självfallet torde dessa åtgärder, som nu äro förslagna, om de vinna riksdagens bifall, tillkomma även dem, som arbeta i jordbruket. Det är den frågan jag skulle vilja ställa även till herr Liedberg. — Kanske herr Liedberg ej tänker yttra sig mer, ja, jag menar i dag; att herr Liedberg alltid skulle tiga stilla, har jag icke tänkt. — Jag frågar alltså: Vad menade vederbörande förra året med de eller de procentuella höjningar, som arbetarna skulle få? I första kammaren fick jag svaret, att man tyckte, att det var väl mycket de fingo vid regleringen den 1 november 1936.

Då herr Liedberg konstruerar fram dessa något över 11 procent, synes herr Liedberg ha tappat bort detta löfte, som gavs av utskottet föregående år. Det var likadant i första kammaren. Men det erkändes, att det där löftet var givet, och följaktligen skulle det infrias.

Om jag så går till den motion, som är framburen av det parti herr Liedberg tillhör, säges det i denna motion bland annat, att beträffande mjölkavgiften delar man departementschefens uppfattning, att mjölkavgiften bör vara rörlig. Nu har det varit något annat sista tiden, som varit rörligt. Då har man blivit betänksam och således icke ens vågat hålla fast vid sin motion. Man kanske tar litet för lätt intryck av vad som händer och sker ute i världen. Det vill jag ju icke förmena någon. Det är alldeles självklart, att det bör övervägas. Men jag vill säga, att jag fattar icke ståndpunkt till vare sig det ena eller det andra på sådana grunder, utan jag har intagit min ståndpunkt med hänsyn till att vi behöva åstadkomma bättre priser för jordbrukets produkter. Som jag sagt i första kammaren och tidigare, här är det många samverkande omständigheter. En i mycket hög grad bidragande omständighet till framgång i detta fall är i vad mån vi ha möjlighet att till de höjda priserna, d. v. s. de priser, som skola bliva rådande inom landet, försälja en större kvantitet här hemma och exportera en mindre kvantitet.

I årets förslag har jag sagt i olikhet med vad utskottet förra året sade, att konsumtionsmjölkpriset skola statsmakterna icke lägga sin hand över, utan det bör ankomma på organisationerna att anpassa konsumtionsmjölkpriset efter förhandenvarande förhållanden.

Jag skall icke mycket röra vid herr Carlströms anförande, som blott till en mycket liten del rörde sig om den sak det här gäller. Det var mera referat utifrån, herr Carlström kom med. Men jag tyckte mig ändå förmärka, att herr Carlström icke är lika övertygad pytsåkare som för några år sedan. Är det så med flertalet jordbrukare, då är det — säger jag — icke fråga om vare sig mjölkavgift eller någonting annat. Ty äro samtliga jordbrukare — vilket jag hoppas de småningom bli — besjälade av intresse för jordbruket, då kunna de i sina organisationer ordna dessa förhållanden utan att statsmakterna vidtaga vare sig den ena eller den andra åtgärden. När nu smörpriset, som är det bärande underlaget för den största delen av den svenska mjölkproduktionen, skall höjas, måste vi i enlighet med den riktlinje vi haft under tidigare år höja priset på margarin för att därmed befrämja smörkonsumtionen, så att icke margarinkonsumtionen ökas på smörkonsumtionens bekostnad. Detta innebär, att smörpriset höjes till 2 kronor 75 öre — jag har icke sagt medelpriset mellan 2 kronor och 2 kronor 75 öre. Förra året sades det medelpriset mellan 2 kronor och 2 kronor 50 öre. Det är alltså mer än 25 öres höjning man skall åstadkom-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

ma. Men om man skall försöka åstadkomma ökad konsumtion av smör, måste man räkna med ökat margarinpris, d. v. s. högre margarinaccis, som i sin tur tillför regleringsfonden pengar. Alltså blir det beroende på margarinaccisens storlek i vad mån mjölkregleringen tillföres visst bidrag.

Ser man på konsumtionen, finner man, att 1934 konsumerades i runt tal 715 miljoner kilogram konsumtionsmjölk. 1934 konsumerades 39 miljoner kilogram smör, och 1935 hade smörkonsumtionen i landet ökats till i runt tal 43 miljoner kilogram. 1936 hade smörkonsumtionen ökats till över 48 miljoner kilogram. Om jag räknar med blott skillnaden mellan smörkonsumtionen 1934 och den år 1936, får jag fram en förhöjning av mjölkpriset med i runt tal 0.45 öre per kilo. Om jag räknar därutöver, att mjölkkonsumtionen från 1934 till 1936 ökats från 715 miljoner kilogram till 850 miljoner kilogram, så är det tydligt, att den mjölkkvantitet, varmed konsumtionen ökats, skulle, om icke ökningen skett, hava använts till smörtillverkning, och det smöret skulle hava exporterats till andra länder till det tyvärr lägre pris som betalas i dessa olika länder, vid jämförelse med det pris, som vi anse böra tillerkännas producenterna.

I propositionen har jag i fråga om de allmänna riktlinjerna sagt, att man med hänsyn till olika faktorer måste inrikta prisnivån på 1925—1929 års priser. Om förhållandena utveckla sig tillfredsställande, må dessa priser med stödet som utformats ökas med 15 procent utöver 1925—1929 års priser. Själva inriktningen för regleringen är 1925—1929 års priser, självfallet med de utgångspunkter, som förelågo den gången, då propositionen utarbetades. Man kan icke just när en proposition utarbetas utgå från annat än de förhållanden, som existera i det ögonblicket. Så gjorde jag med stöd av vad tidigare sagts i riksdagen. Å andra sidan har man även varnat för att på jordbrukets område låsa fast prisnivån. Man kan överhuvud taget icke heller göra det, menar jag. Med utgångspunkt från vad riksdagen vid olika tillfällen uttalat måste man hava viss rörlighet. Då får man även räkna med, att priset på viss vara kan falla under det pris, varpå regleringen är inriktad. Det hava vi erfarenhet av under nu löpande regleringsår.

Som utskottets ärade ordförande sade har man icke reserverat sig i fråga om kött och fläsk. Jag tycker, att det är riktigt, att man icke gjort det. Det begicks ett fel förra året, när utskottet sade, att fläsket skulle kosta 1 krona 25 öre. Många i landet trodde, att detta pris skulle betalas. Man kan icke begära, att vem som helst skall kunna tränga in i detta, då icke ens de, som äro med och arbeta i de ekonomiska organisationerna, hava möjlighet att göra det.

Ja, man har icke ens i reservationen uttalat den kritik gentemot jordbruksministern eller regeringen, som man gjort i högermotionen. Man har förmodligen efter litet mera eftertanke och besinning kommit att tänka på, att det kanske icke gjorts så litet under det gångna året. Om jag då ser efter, vad som är gjort med hänsyn till de befintliga organisationerna, så kan jag nämna, att jag redan i oktober månad framställde en fråga till våra organisationer. Jag vill inom parentes säga, att om vi icke hade haft de ekonomiska organisationerna — de andra organisationerna hava naturligtvis också en uppgift att fylla — hade det verkligen icke varit lätt, med mindre det hade blivit en statlig organisation, som tagit det hela om hand, att effektuera detta.

Men jag frågade då: Hur beräknas tillförseln den närmaste tiden framåt, till den 1 juli 1937, om man skall kunna upprätthålla den prisnivå beträffande fläsk, som det har skrivits om i 1936 års utskottsutlåtande? Även om köttet gäller detsamma.

Vad behöver från statsmakternas sida göras för att man skall med utsikt till framgång kunna effektuera detta? Jag får uppgifter från organisationerna.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Med stöd av dessa uppgifter hava vi många gånger med hänsyn till inköp från andra länder försökt göra kompensationsavtal, när vi levererat varor. Enligt beslut i november fick fläskregleringen 1 miljon riksmark, sålunda $1^1/_2$ miljon kronor i runt tal. Då räknade man med, att om man kunde avlyfta från marknaden den kvantiteten, hade man möjlighet att upprätthålla prisnivån i önskvärd utsträckning. Enligt en i april träffad överenskommelse har samma del av jordbruksproduktionen tillförts ytterligare 350,000 riksmark. Då var man naturligtvis än mera övertygad, att detta skulle räcka till den 1 juli. Men för att det skall vara möjligt att exportera vad man behöver för att upprätthålla en tillräcklig prisnivå, nödgas vi nu söka utverka — det ser ut att kunna lyckas — att få exportera ytterligare för 200,000 riksmark. Sålunda, i stället för 1 miljon riksmark har det gällt 1,550,000 riksmark, och har inte ändock den önskade prisnivån kunnat hållas.

För övrigt hava organisationerna sista tiden fått vidtaga andra åtgärder, bland annat genom att avföra från fläskkroppen en del, som icke är den bästa för konsumtion, och använda den till annat ändamål. Man har gjort ett försök. Därmed avför man ungefär en veckotillförsel av omkring 600 svin. Det har visat sig, att den kvalitet, man på detta sätt får, är så efterfrågad, icke minst i Göteborg och en del andra städer — kanske icke i så stor utsträckning i Stockholm — att det ser ut — trots att en del av svinkroppen skäres ifrån och säljes till väsentligt lägre pris — som om det skulle vara möjligt att åstadkomma i viss mån en sanering, när det gäller en relativt stor tillförsel.

Beträffande fodermedelspriserna är det heller icke så mycket att säga. Det är på denna punkt som — detta skulle jag vilja säga — den väsentliga skillnaden föreligger, så som man från reservanternas sida velat göra gällande.

Jag har sagt, att majspriset bör hållas omkring 15—16 öre. Det är möjligt, att någon annan kan bättre sköta detta, fastlåsa det och få ett bestämt pris. Jag har emellertid ansett det omöjligt att kasta med avgifterna ett öre uppåt, ett öre nedåt, så snart förändringar skedde. Om det blir en relativt dålig foderskörd, synes det rimligt att icke hålla prisnivån så hög som om det blir god foderskörd. Då behöver man icke betunga stora grupper människor, som kanske äro olyckliga att bo inom det område, där missväxt eller klenare skörd varit till finnandes i större utsträckning. Där finnes en möjlighet till jämkning.

Sedan kommer man till brödspannmålen. Det är en femtioöring, som skiljer i konsekvens med ståndpunktstagandet i foderfrågan: 16 kronor 50 öre eller 16 kronor. Man kan naturligtvis diskutera, vilket som är riktigt. Men utgångspunkten för brödsädsregleringen ligger på annat plan. Jag har ej ansett tillrådligt — icke ens ur brödsädsodlarnas egen synpunkt — att man håller det pris, som eventuellt skulle inträda, därest produktionen blir så oerhört stor, att vi med hjälp av utförselbevisen icke kunna avlyfta marknaden, så att vi kunna erhålla högre pris än 16 kronor 50 öre. Förslaget innebär ju, att — gentemot vad man förut kunnat — man skall dela upp utförselbevisen. Som det varit tidigare, hava utförselbevisen använts på ett sådant sätt, att om vi importerat 50,000 ton, hava vi kunnat exportera 50,000 ton. Men svenska jordbrukare äro icke betjänta med att exportera 50,000 ton, om det finnes ett överskott på 80,000 eller 100,000 ton. Av den anledningen har jag menat, att Kungl. Maj:t måste hava frihet att dela upp det för utförselbevis tillgängliga beloppet så, att man kan avlyfta det överskott, som finnes på marknaden. Dessutom beror det naturligtvis på i vilken utsträckning jordbrukarna äro organiserade, om de när tillgången är mindre kunna taga ut ett bättre pris.

Jag skall i övrigt för att icke förlänga debatten hänvisa till vad jag ytt-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
rade i första kammaren rörande denna fråga och anser mig därför icke behöva gå in på ytterligare detaljer.

Till herr Lindmark skulle jag till sist vilja säga, att då jag föreslog 400,000 kronor såsom bidrag till hushållningssällskapen, så grundade det ståndpunktstagandet sig på den utredning, som var gjord icke av jordbruksnämnden ensam utan av jordbruksnämnden med biträde av representanter för de olika norrländska länen. Efter de synpunkter, som voro framförda, kan det nog hända, att det skulle behöva givas kanske fyra, fem eller sex gånger så stort belopp. Det vill jag ej bestrida. Men jag vill verkligen draga i tvivelsmål, huruvida de olika hushållningssällskapen varit redo, om de fått så mycket, att lägga upp en plan för ett handhavande av detta belopp på ett för jordbruket i Norrland tillfredsställande sätt.

Sedan skulle jag därutöver vilja säga till herr Lindmark eller andra, som kanske dela hans uppfattning, att då man talar om, att Norrland är ett underskottsområde, är det så i vissa fall. Men det har icke blivit det beträffande mjölkproduktionen. Om vi skola kalla det för export, om smöret går utanför ett läns gränser, är det så, att i både Norrbotten och Västerbotten är mjölkproduktionen så stor, att smöret exporteras söderut. Vid export i vanlig mening skall ju varan skickas utanför landets gränser. Men produktionen är större än vad konsumtionen inom dessa områden behöver. I den mån produktionen av mjölk ökas blir produktmjölkens procentuella andel större. Följaktligen blir det prisutjämningsbidrag, som produktmjölken skall hava, mindre, om det icke tillföres ytterligare pengar till produktmjölken.

Jag har emellertid om det belopp jordbruksnämnden föreslagit och om de 500,000 kronor, som utskottet föreslagit och som jag icke har något att erinra mot, ansett, att det nog varit riktigare, om det tagits på den ordinarie budgeten. Men förslaget kom icke från vederbörande vid den tid, att det kunde uppföras på den ordinarie budgeten. Således fick det tagas av jordbrukets prisregleringsfond.

Ja, herr talman, då jag nu har den uppfattningen, att såväl vad utskottet skrivit som vad som innefattas i reservanternas förslag innebär detsamma och bådadera grunda sig på den kungl. propositionens slutsatser, kan jag icke tänka annat än att andra kammaren biträder utskottets förslag. Jag kan ju säga, att om icke andra kammaren vill det, så är det naturligtvis mig likgiltigt. Då blir det ju, som utskottets ordförande sade, så, att motiveringen faller bort, och följaktligen får jag ju icke de klarare eller de mindre klara direktiven att följa, i den mån jag skall effektuera dem. Men jag känner ju förhållandena så pass, att det för mig icke spelar så stor roll, om kammaren vill taga bort de direktiven.

Herr **Carlström** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet uttalade sin glädje över att jag ej längre var en så övertygad pytsåkare som för några år sedan. Jag skulle kunna glädja herr statsrådet med att tala om, att jag, då mejeriföreningen i Sävsjö bildades, var en av de första, som antecknade sig för denna förening. Jag tror, att jag har ej så liten förtjänst i att denna sammanslutning kom till stånd. De förutvarande pytsåkarna äro nu med i föreningen. Denna historia, som jag försökt avliva en gång förut i kammaren, är alltså en anka, som jag tycker kunde upphöra att kackla. Jag har emellertid ingenting emot att den användes som »sakligt argument» i fortsättningen.

Vidare anförde

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Jag har ingen anledning att tala om hur den ene eller andre ser

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

det, men herr Carlström sade själv i debatten, att han ej varit övertygad om föreningsväsendets alla fördelar. Jag har för min del haft litet friare uppfattning om det, än vad vissa andra haft. Detta föranledde mig att konstatera, att en viss förbättring inträtt.

Herr talmannen gav nu ordet för kort genmäle till

Herr **Liedberg,** som anförde: Herr talman! Herr statsrådet tillät sig säga, att jag i mitt första anförande tecknat på fri hand. Jag tillåter mig att fråga, vad herr statsrådet menar; har jag ej följt sanningen? Jag vore mycket tacksam att få svar på den frågan. Om herr statsrådet suttit i bänken som en vanlig riksdagsman, hade jag inlagt en gensaga mot ett dylikt påstående, och jag är minst lika berättigad att göra så, även om han sitter på statsrådsbänken.

Herr statsrådet frågade om jag kunde läsa innantill. Var god och läs själv innantill, vad som står på sid. 87 om förutsättningarna och på sid. 88 om resultaten. Statsrådet har nu sagt, att detta skall läsas som 4.9 procent. Jag har frågat, vilken statsrådets ställning är. Håller han på utredningens resultat eller följer reservanterna eller står han någonstans mitt emellan? Efter vad statsrådet svarade, förefaller det tydligt, att statsrådet ansluter sig till herr Johanssons i Djursnäs reservation.

Härefter yttrade:

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Jag tycker uppriktigt sagt, att den ärade talaren, herr Liedberg, tar sig litet stora later och höga toner. Den, som något så när känner till utfallet av de sakkunnigas utredning i kompensationsfrågan, vet ock fuller väl, att de 11 respektive 14 procent, som där äro upptagna, innefatta från de sakkunnigas sida beräkningar dels över vad den vid förra årets riksdag antagna lantarbetstidslagen skulle medföra i merkostnad, dels vad det förra löneavtalet den 1 november förra året skulle medföra i ökade kostnader, dels också de merkostnader, som skulle uppkomma, om rykten skulle falla utanför lagen och betalas med övertidsersättning. Jag tror ej, att någon av kammarens ärade ledamöter, som åhörde herr Liedbergs tal, fick annan uppfattning, än att han ville göra gällande, att de 11 respektive 14 procenten hänförde sig till ökade omkostnader, som voro fastslagna och stodo i samband med lantarbetstidslagen. Jag tror ej, att det är kränkande, om man säger, att herr Liedberg tecknat litet på fri hand.

Herr **Persson** i Undersvik: Herr talman! Jag vill tillmötesgå den allmänna uppfattningen här och fatta mig mycket kort. Jag skall endast göra några korta reflexioner över propositionen i denna fråga i dess helhet och framföra ett önskemål, när det gäller åtgärder för det norrländska jordbruket.

I början av denna riksdag sågo vi i tidningarna, hur det skrevs om att den kommande jordbrukspropositionen skulle bli den nya regeringens prövosten. Den har nu prövats i utskottet och sedan här i riksdagen. Jag tror, att man kan säga, att den har bestått provet och att man kan konstatera en anslutning i sak större än någonsin förut. De nya sakerna i denna proposition äro rätt så karakteristiska. När det till en början gäller spannmålsregleringen, den första av de regleringar, som genomförts i landet, se vi här, hur vissa lättnader åstadkommits, och med den närvarande prisutvecklingen kunna vi ju säga, att regleringen här helt enkelt ej existerar annat än som ett undre stöd.

När det sedan gäller åtgärder för ett högre prisläge, så har stöten här satts in på en punkt, som har betydelse mer än andra för jordbruket i dess helhet,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

för småbrukarna och för de norrländska jordbrukarna. Jag syftar på åtgärderna för en prisförhöjning, när det gäller smöret. Därtill kommer de särskilda åtgärderna, när det gäller det norrländska jordbruket, dels ett tillfälligt stöd och dels åtgärder på längre sikt. Sammanfatta vi således det nya, som här kommit till, och skapa oss en bild av propositionen i dess helhet, kunna vi märka, att här har en förskjutning — norrut — om jag får använda den bilden, av tyngdpunkten ägt rum. Jag anser det då vara på sin plats, att det från norrländskt jordbrukarhåll också sägs, att vi äro tillfredsställda med denna förskjutning och denna utveckling av jordbrukshjälpen. — Jag hörde i jordbruksdebatten i första kammaren en talare från Norrland karakterisera årets proposition såsom i hög grad ensidig. Jag kan ej dela denna uppfattning. Med hänvisning till vad jag nyss tillät mig säga, vill jag påstå, att årets jordbruksproposition är mindre ensidig än den proposition, som framlades i fjol. Med det tillägg — jag syftar på förhöjningen av fodermedelspriset — som då gjordes av utskottets och riksdagens majoritet, blev ju ensidigheten ännu mer markerad.

Jag kan ej underlåta att säga, att när jag hörde herr Carlström, ville det synas mig, som om, i samma mån som en dylik utveckling av dessa stödåtgärder ägt rum till mera rättvisa och större utjämning och i samma mån som även det norrländska jordbruket fått något mer av hjälpen, man visserligen ansluter sig till förslaget men, tycks det, under allt större — kanske uttrycket ej är parlamentariskt — jämmer från detta håll. När herr Carlström här talade om, alldeles riktigt för övrigt, att man bör upplysa allmänheten, att statsmakternas möjligheter på detta område äro begränsade, så skulle jag önska, att han bedreve sin pedagogiska verksamhet även ute i landet och i tidningarna.

Jag har fäst mig vid en artikel, som jag såg i en av folkpartiets tidningar alldeles nyss, angående denna sak och angående missnöjet bland jordbrukarna och den opinionsrörelse, som därvidlag framträtt. Jag kan ej neka mig nöjet att citera densamma. Det heter i denna artikel: »Det är ganska förståeligt, om jordbrukarna här anse sig styvmoderligt behandlade. Medan andra näringar och arbetare fritt få begagna högkonjunkturen till att stärka sin ställning, reparera förluster från de gångna svåra åren och samla reserver för kommande, så tvingas jordbruksnäringen att stå kvar ett avsevärt stycke under högkonjunkturens nivå.» Ja, i dylika och lika försåtliga formuleringar skrivs det så, att enkelt folk inte kan få någon annan uppfattning, än att det är statsmakterna, som ej äro villiga att giva jordbruket kompensation, och att de föreslagna åtgärderna helt enkelt äro ett hinder för en liknande prisutveckling även på jordbrukets område. Jag anser, att den upplysningsverksamhet, som herr Carlström önskar skulle bedrivas, borde sträcka sig även till de tidningar, som tala på detta sätt och, som vi sett, även tala om livsmedelsfördyring. Även bland konsumenterna torde det ej vara så omöjligt att med sådana metoder åstadkomma en proteströrelse och resolutioner för billigare livsmedel.

Det var blott dessa reflexioner, jag ville göra med anledning av den debatt, som förts. Till sist några ord om stödet till det norrländska jordbruket. Jag skall ej säga något om de tillfälliga stödåtgärderna, som äro av stor betydelse, utan endast ett ord, när det gäller åtgärderna för att förbättra det norrländska jordbrukets läge på lång sikt. Här har diskussionen framför allt stått om den av Kungl. Maj:t föreslagna summan av 400,000 kronor utökad med 200,000 kronor till andelsslakterier och av utskottet ökad med ytterligare 100,000 kronor. Jag anser knappast, att frågan om summan här spelar så stor roll. Jag ser i detta anslag knappast någonting, som kan lösa Norrlands försörjningsproblem, ej ens dess jordbruksproblem. Jag ser den ej heller som något slags kompensation för ensidigheten i de regleringsåtgärder, som vi ti-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

digare haft och som mera kommit södra Sveriges jordbrukare till godo. Jag ser i summan och förslaget ett försök till fortsatt utredning angående dessa problem, i vad det norrländska jordbruket kan bidraga till att lösa det norrländska försörjningsproblemet, ett praktiskt försök för att här efter planer från de olika hushållningssällskapen komma fram till erfarenheter, som sedan skulle kunna giva anvisningar på de vägar, på vilka man kan komma fram. Vilken summa, vi i år anslå, har sålunda ej så stor betydelse. Det blir först, när de olika hushållningssällskapen komma med sina planer och när de fått praktiskt prövas en tid, som det skall ådagaläggas, vilken summa som här bör anslås. När nu första kammaren gått på utskottets förslag, anser jag det knappast möjligt att yrka på något högre belopp. Jag vill blott säga ett enda ord angående användningen av dessa medel och framföra ett önskemål.

Kungl. Maj:t har i propositionen uttalat vissa önskemål, och jordbruksutskottets ärade ordförande uttalade här också i sitt anförande nyss vissa önskemål. I olika motioner hava också olika synpunkter framkommit. Från utskottets sida har framhållits, att här inga särskilda direktiv böra givas av riksdagen, utan att hushållningssällskapen skola få handla fullständigt fritt. Det är jag också ense med utskottet om. Men jag skulle här vilja, till den kraft och verkan det hava kan, inför Kungl. Maj:t — och till ledning för hushållningssällskapen, när de skola göra upp dessa planer, framhålla en enda synpunkt. Jag har inom utskottet medverkat till att stödet utvidgas till att omfatta även Dalarna och Värmland, emedan jag ej anser det rättvist, att dessa läns sämst ställda trakter, skogsbygderna, ställas utanför, under det att södra Hälsinglands jordbruksbygd och kusttrakterna i Norrland, som i jordbrukshänseende stå betydligt framför dessa trakter, komma med och få del av hjälpen. Här har uttalats, att när det gäller Värmland och Dalarna bör stödet begränsas till skogsbygderna, och jag menar, att denna synpunkt och denna princip bör så långt som möjligt även gälla i de norrländska länen, när hushållningssällskapen där göra upp sina planer. Det är en oerhörd skillnad på förhållandena inom de norrländska länen, om man jämför de bördiga kusttrakterna och floddalarna med de sämst ställda skogsbygderna inne i landet. När det gäller hushållningssällskapens upplysningsverksamhet i olika avseenden, få dessa trakter, av naturliga skäl, stå tillbaka. Jag menar, att hushållningssällskapen böra se till, att de anslagna medlen i största möjliga utsträckning användas i första hand för de sämst ställda trakterna, för skogsbygderna. När vi fått pröva dessa åtgärder i levande livet, kommer det att ådagaläggas, på vilka vägar vi kunna upptaga det norrländska försörjningsproblemet i stort. Vi få snart en del utredningar — jag nämner egnahemsutredningen, de utredningar som pågå inom socialstyrelsen, skogsutredningen m. fl. — som ställa in frågan i ett större perspektiv. I detta arbete bör ingå den försöksverksamhet, till vilken vi här anslå medel, och den bör kunna visa, på vilka vägar vi här kunna komma fram.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Jag nödgades tyvärr åter begära ordet, då mina upplysningar rörande de procentuella kostnaderna genom arbetstidsbegränsningen av herr Liedberg tolkades på det sättet, att jag skulle ansluta mig till herr Johanssons i Djursnäs reservation. Jag vill säga, att i de sakkunnigas förslag, sålunda ej i reservationen, angavs lönestegringen genom 1936 års kollektivavtal er-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
fordra för södra Sverige en produktprisstegring av 4.8 procent och för mellersta Sverige 5.8 procent. 1936 års arbetstidsbegränsning antogs kräva en stegring på 1.6 procent för södra och 2 procent för mellersta Sverige. Arbetstidsbegränsningen enligt årets proposition fordrar en stegring på 3.2 procent för södra Sverige och 4.1 procent för mellersta Sverige. Merkostnad för rykt m. m., därest sådan skall utgå — det är att märka, att den utgår redan enligt 1936 års avtal —, kräver för södra Sverige 1.7 procent och för mellersta Sverige 2.2 procent i produktprisstegring. Jag skall ej här tolka vare sig det ena eller det andra uttalandet, utan jag överlåter åt kammarens ledamöter att se i propositionen och sedan göra sig en föreställning om vem som lämnat de riktiga siffrorna i föreliggande spörsmål.

Jag skulle därutöver vilja säga, att jag tror, att vi skola vara mycket försiktiga, så att vi ej draga upp denna fråga på nytt som ett stridsämne i svenska riksdagen. Vi behöva säkert ha förståelse från olika grupper inom samhället, om vi överhuvud taget skola lyckas åstadkomma det bästa möjliga för jordbruket. Det är alldeles självfallet, att om det här finns en ansenlig del av det svenska folket, som betvivlar, att jag har tillräckligt intresse för att inom gränserna för de möjligheter, som föreligga, tillgodose jordbrukets intressen, då finns det ju så många andra, som böra få lov att försöka och kanske ha möjlighet att göra det bättre. Men jag tror, att det ändå vore lyckligt, när man anger vissa tal, om ej ute på valmöten, fastän jag anser att det ej heller där bör förekomma, så åtminstone i riksdagens andra kammare, man ej försöker lägga ihop en hel del procentsatser och säga, att det blir de och de talen. Av de 11.3 respektive 14.1 procent, som nämndes här i debattens början, utgöra 4.8 respektive 5.8 och 1.6 respektive 2.0 procent således 6.4 och 7.8 procent en följd av 1936 års riksdags beslut.

Herr **Sandberg:** I fråga om nödvändigheten av prisreglerande åtgärder på jordbrukets område föreligga inga som helst meningsskiljaktigheter, knappast heller i någon större grad om sättet för genomförandet av dessa regleringar. Jag skall därför för min del beträffande de prisreglerande åtgärderna i allmänhet icke ingå på någon närmare diskussion om dessa.

Beträffande de särskilda stödåtgärderna för Norrland ber jag emellertid att få säga några ord. Genom att helt instämma i vad herr Lindmark här tidigare yttrat kan jag väsentligt förkorta vad jag i det avseendet har att säga. Emellertid må det vara begripligt, att vi norrlänningar med ett alldeles särskilt intresse beakta denna sak nu, eftersom det är första gången, som en kungl. proposition och ett utskottsbetänkande i detta ärende upptar en sådan rubrik som »särskilda stödåtgärder för det norrländska jordbruket». Och det är sannerligen icke en dag för tidigt att så sker. Det är därför med tillfredsställelse vi konstatera, att i alla fall ett första steg nu har tagits i denna riktning, sedan man genom en officiell utredning har fått fram en rad av intressanta och belysande uppgifter beträffande jordbruket i Norrland. Vad som på den vägen har kommit fram har till fullo bestyrkt den mening, som vi från norrlandshåll tidigare ofta framfört både därom, såsom här redan betonats, att det norrländska jordbruket kommit i efterhand beträffande stödåtgärder, och att detta norrländska jordbruk dock har stor betydelse för folkförsörjningen i denna landsdel.

Det nu föreliggande förslaget upptar åtskilliga åtgärder, som vi tacksamt noterat, så långt de nu räcka. Jag vill emellertid betona, att det är klart, att vi från norrlandshåll icke — lika litet som chefen för jordbruksdepartementet eller utskottet — förmena, att med vad som här föreslås allan rättfärdighet skulle vara uppfylld och målet nått för ett tillfredsställande ordnande av

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

jordbrukshjälpen för Norrlands del. Det är ju tvärtom så, att också utskottet erkänner, att här återstår åtskilligt att göra. Sålunda säger utskottet: »Ehuru utskottet hyser den uppfattningen, att de av departementschefen nu föreslagna åtgärderna för Norrlands vidkommande icke äro ägnade att slutgiltigt lösa spörsmålet om denna landsdels jordbruk, anser sig utskottet dock icke böra i förevarande sammanhang till behandling upptaga andra frågor — — —» etc. Det återstår alltså ännu mycket att göra, och det var detta jag velat betona i detta sammanhang, liksom jag även vill rikta en varm vädjan till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att i fortsättningen beakta denna sak och icke minst de synpunkter, som genom jordbruksutredningen framlagts beträffande odlingsfrågan i Norrland. Detta är en mycket viktig sak. Det har till fullo blivit klart, att om man skall hjälpa befolkningen i Norrland till en bättre levnadsstandard — och det är konstaterat, att den i allmänhet där är lägre än i andra delar av landet — så måste det väsentligen ske just genom jordbrukets stödjande. Ty utkomstmöjligheterna utom jordbruket äro i Norrland sämre än inom andra delar av landet. Och i frågan om jordbrukets stödjande på längre sikt intar odlingsproblemet en dominerande plats.

Då det gäller jordbrukets betydelse för Norrland och odlingsfrågan, kan jag icke underlåta att anföra ett par uppgifter, som jordbruksutredningen kommit med. Den befolkning i Norrland, som 1930 uppgavs leva huvudsakligen av jordbruk och boskapsskötsel, uppgick till omkring 383,000 personer. För hela Skåne, Hallands och Östergötlands län var motsvarande antal sammanlagt 401,000, sålunda icke mycket mer än i Norrland. Men 1932 års jordbruksräkning visade också, att åkerarealen i Norrland uppgick till 450,941 har. För de nyssnämnda områdena, Skåne, Hallands och Östergötlands län, redovisades däremot sammanlagt en åkerareal av tillhopa 968,169 har, en areal, som alltså är mer än dubbelt så stor som åkerarealen i Norrland. Vid en jämförelse med nyss anförda uppgifter rörande folkmängden framgår, att på varje person tillhörande den egentliga jordbruksbefolkningen i de främsta jordbruksbygderna kommer mer än dubbelt så stor åkerareal som i norra Sverige. Och här gäller det folk, som i huvudsak lever på jordbruket. De anförda uppgifterna ge en antydan om den utomordentligt stora roll, som det norrländska jordbruket spelar ur försörjningssynpunkt icke endast för Norrland utan för hela landet. Jag har velat påpeka detta för att understryka vikten av att åtgärder för stödjande av det norrländska jordbruket i fortsättningen allvarligt beaktas, icke minst på den punkt, det här gäller, nämligen nyodling i Norrland. Brukningsdelarnas åkerareal är i Norrland genomgående allt för liten för att medgiva en ekonomiskt lönande drift. Möjlighet till utvidgning genom nyodling finnes emellertid i regel.

Beträffande sedan de föreliggande förslagen, så ha vi ju dels sådana åtgärder, som avse att på längre sikt hjälpa jordbruket i Norrland, och dit hör anslaget till hushållningssällskapen. Detta är säkerligen en mycket lämplig form för hjälp, ty den möjliggör, att åtgärder i produktionsfrämjande riktning av de särskilda hushållningssällskapen kunna anpassas efter de lokala förhållandena så, som de bäst kunna göra nytta. Jag vill särskilt på denna punkt framhålla, att vi inom Västerbottens län bl. a. fästa stort avseende vid möjligheten att genom detta anslag stödja jordbrukets binäringar, såsom exempelvis smådjursskötsel och, icke minst, trädgårdsskötseln. Jag måste här emellertid instämma i vad herr Lindmark yttrade angående anslagets otillräcklighet på denna punkt och sålunda ansluta mig till yrkandet i den vid utskottets utlåtande av herr Lövgren m. fl. fogade reservationen angående detta anslags höjning till 1,100,000 kronor.

Vad sedan beträffar den art av åtgärder, som avse ett mera tillfälligt stöd

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

åt Norrlands jordbruk, så utgöras ju dessa åtgärder dels av en förbättring av mjölkregleringen, dels av bidrag för förbilligande av oljekakor och majs vid införandet av dessa varor till Norrland, dels också av ett fortsättande och utökande av fraktbidragen till havre. Allt detta är, så långt de räcka, goda saker, vilka jag vill yrka bifall till. Vi ha emellertid i en motion, som framburits av samtliga riksdagsmän på Västerbottensbänken, yrkat på vissa justeringar beträffande ett par av dessa åtgärder. Jag skall tillåta mig säga ett par ord även om detta.

Det gäller då i första hand mjölkregleringen. Där innebär förslaget, att mellersta Norrlands prisutjämningsdistrikt uppdelas i två, så att Västerbottens län utbrytes och bildar ett eget prisutjämningsdistrikt. Vidare skulle tillskott från de på hela landet belöpande prisutjämningsmedlen lämnas den återstående delen av mellersta Norrlands distrikt med 0.5 öre per kilogram produktmjölk, Västerbottens län med 1.5 öre samt Norrbottens län med 2.5 öre per kilogram produktmjölk. Nu förhåller det sig emellertid så, att Västerbottens län genom att det utbrytes ur det förra mellersta Norrlands prisutjämningsdistrikt kommer i en sämre ställning än tidigare, så att vi ingalunda få den nettoökning, som man skulle kunna tro, per kilogram invägd produktmjölk av 1.5 öre, utan förbättringen stannar vid 0.37 öre. Då, som vi alla veta, stödet åt mjölkproduktionen är ett av de bästa sätten att hjälpa jordbruket, ha vi därför yrkat, att detta bidrag för Västerbottens län måtte sättas till 2 öre per kilogram.

Beträffande mjölkproduktionen har ju nyss av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet betonats, att även Norrland numera blivit mer än självförsörjande i fråga om produktion av mjölk och smör. Det är ju möjligt, att det för närvarande kan föreligga ett visst överskott även från övre Norrland. Det är emellertid uppenbart, att det är ytterst obetydliga kvantiteter, som det är fråga om, i jämförelse med den väldiga produktionen av dessa varor inom de södra delarna av landet. Dessutom kvarstår alltfort i det hela det förhållandet, att Norrland är ett underskottsområde i andra avseenden, såsom beträffande produktion av fläsk och ägg m. m. Där råder allt fortfarande ett stort underskott. Det extra stöd som mjölkproduktionen i Norrland kan få är mycket berättigat, och kan utan risker för överproduktion givas.

Den andra delen av vår motion handlar om bidrag vid införsel av oljekakor och majs till Norrland. I det fallet innebär Kungl. Maj:ts förslag, att ett bidrag av 2 öre per kilogram lämnas vid dessa varors införande till Norrbotten och 1 öre vid införande av oljekakor och majs till Västerbotten. Nu vill jag först säga, att det är klart, att det förhåller sig på det sättet, att ett förbilligande av dessa fodermedel för Norrlands vidkommande är mycket befogat, i det att vi icke uppe i Norrland ha möjlighet att producera de nödvändiga mängderna äggvitehaltigt foder för att åstadkomma en ekonomiskt nöjaktig mjölkproduktion. Förhållandena i detta avseende torde emellertid icke vara så värst mycket olika inom Norr- och Västerbotten. Även i Västerbotten ha vi svårigheter beträffande exempelvis en klöverproduktion av den omfattning, som kan ge oss tillräcklig mängd äggviterikt foder för utfodring av kreaturen. Och beträffande möjligheterna att producera äggviterika fodermedel i form av t. ex. ärter och vicker så föreligga icke heller dessa möjligheter i Västerbotten. Det är därför vi anse, att det vore riktigt, att nämnda bidrag utginge även för Västerbottens län med samma belopp som för Norrbottens eller med 2 öre per kilogram.

Jag vill alltså, herr talman, som jag nyss nämnde, beträffande det särskilda stödet åt Norrlands jordbruk dels yrka bifall till herr Lövgrens m. fl. reservation beträffande anslaget till hushållningssällskapen och dels i fråga om de saker, jag nyss berört, yrka bifall till vad som föreslås i motionen II: 569.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Herr **Nilsson** i Antnäs: Herr talman! När jag ber att få säga några ord i dessa frågor, dessa invecklade spörsmål, så vill jag förutskicka, att vad jag kommer att säga, kommer i huvudsak att röra sig om norrländska och speciellt norrbottniska förhållanden. Jag kunde nästan ha nöjt mig med att instämma i det anförande, som här hölls av herr Lindmark. Men det är måhända ett par synpunkter, som jag vill understryka något starkare än han. Detta har gjort, att jag, som sagt, vill säga några ord här.

Jag vill då först säga det, att när jordbruksutredningen kom, så fröjdade den verkligen ett norrländskt jordbrukarhjärta, ja, icke bara ett utan hundrade och åter hundrade, ty man väntade, att det verkligen skulle bli någonting av. Redan på titelbladet till jordbruksutredningens betänkande talades det om jordbrukets läge i Norrland, och att det var fråga om vissa förslag till åtgärder för förbättrande av den norrländska jordbrukarbefolkningens ekonomiska ställning. Och när man läste vidare däruti, fann man i huvudsak fullständigt riktiga alla de konstateranden, som där voro gjorda. Man konstaterade bland annat, att den jordbrukande befolkningens i Norrland levnadsstandard och inkomster voro sämre än alla övriga befolkningsklassers såväl i Norrland som annorstädes. Det framgick av denna utredning, såsom det säges i densamma, att jordbruksbefolkningen i Norrland i allmänhet lever under synnerligen blygsamma för att icke säga torftiga ekonomiska betingelser, samt att dessa missförhållanden framträda starkast i de båda nordligaste länen och mest i Norrbotten. Detta konstaterande födde, som jag nyss sade, optimism och förhoppningar om att det här skulle bli något av. Men man måste tyvärr säga, att det hela, såsom redan någon har sagt, i stor utsträckning har runnit ut i sanden. Jag vill därmed icke kritisera vad som är gjort; det är kanske icke så gott att komma fram med förslag, som direkt och omedelbart ha inverkan på den jordbrukande befolkningens ekonomiska ställning.

Jag vill vidare påpeka, att det mest verksamma av vad som här är föreslaget torde väl vara den lilla förbättring av mjölkpriset, som har skett. Den är emellertid tyvärr alldeles för liten för att man skall kunna nå de resultat, som man vill komma fram till här. Men jag betraktar den ändå såsom det mest verksamma av de förslag, som hava gjorts till förbättring av jordbruket och jordbrukarnas förhållanden. Övriga förslag dra ju naturligtvis till och icke ifrån, och vi äro tacksamma för allt, som drar till och kan vara ägnat att stödja jordbrukarna och jordbruket. Men jag måste reservera mig emot ett uttalande, som herr Sandberg gjorde här nyss, när han talade om att Norrbotten skulle få kraftfoder, det äggviterika fodret, 2 öre billigare än det övriga Sverige. Det kan kanske förefalla litet kätterskt, jag vet det, men jag säger för min del: detta är det sämsta av det, som förekommer bland dessa förslag. Vi skola icke köpa foder i onödan. Jag säger, att det är i onödan; det stimulerar en produktion, som redan är stor nog och över nog. Och så skall man köpa foder utifrån för att ytterligare påverka detta! Varje förnuftig lantbrukare, som följt med detta, vet det den dag i dag är. Det är icke klokt och nyttigt att fara fram på detta sätt; den meningen har slagit igenom mer och mer, och jag är icke rädd för att uttala min kätterska åsikt i denna sak.

Jag skall icke ingå på att beröra de övriga punkter, där man velat, att hjälpen skulle sättas in. De hava redan berörts av herr Lindmark och herr Sandberg, och jag skall därför nöja mig med att instämma med dem.

Det är väl ingen, som tror — jag kan icke tänka mig, att ens statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tror det — att de nu föreslagna åtgärderna skola få någon märkbar inverkan på jordbrukets läge i Norrland. Men det är, som sagt, kanske icke så gott att komma med åtgärder, som åstadkomma detta. Men jag säger det, att andra åtgärder måste vidtagas, och jag skall här på-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

peka ett par sådana. Det har redan berörts, att detta anslag på 400,000 eller 600,000 kronor numera är utökat med 100,000 kronor. Det är ju bra för all del, men det är för litet för att kunna åstadkomma någon märkbar förbättring till avhjälpande av missförhållandena. I utskottets utlåtande finnes intaget departementschefens yttrande, däri det bl. a. heter: »I avgivna yttranden har bl. a. den tanken framförts, att ett förbilligande av konstgödselmedlen skulle vara betydelsefullt för höjande av det norrländska jordbruket och för förbättring särskilt av de mindre jordbrukarnas försörjningsmöjligheter. För att vinna ökad erfarenhet härom synas hushållningssällskapen vid uppgörande av planer för anslagets användning böra beakta möjligheterna att i nämnda avseende verkställa försök, som kunna bringa bättre klarhet i denna fråga.» Det uttalandet tillåter jag mig nästan betrakta som ett svepskäl för att icke närmare ingå på ett övervägande av den saken. Nog ha vi litet erfarenhet av detta både i fråga om användningen av konstgödseln och vad verkan det har, när jordbrukarna få den förbilligad. Vi ha några lappmarkssocknar med stora skogsallmänningar och av dessa sättas till medel, så att jordbrukarna få konstgödseln förbilligad med från 25 upp till 45 %, och det har visat sig, att det är alldeles utmärkt. Nyodlingar ha tagit våldsam fart där uppe, där dessa skogsallmänningar finnas, så att nog ha vi erfarenhet därav där uppe. För någon tid sedan gjorde Norrbottens läns producentförenings styrelse — ja, det var för resten en delegation som uppvaktade vederbörande — en framställning att Norrbotten skulle få 500,000 kronor, tror jag det var, av de stora inkomster som malmbolagen och andra institutioner ha där uppe, speciellt till förbilligande av konstgödsel. Det förslaget har icke regeringen tagit upp, och det tycker jag är ganska underligt.

Nu förstår jag, att det är många som säga, att norrlänningarna aldrig bli nöjda, de komma med det ena kravet före och det andra efter. Men, mina damer och herrar, — ge norrlänningarna, och speciellt norrbottningarna, ge oss vad oss rättvisligen tillkommer, och ni skola icke behöva höra något gnäll från oss, ty vi reda oss. Här har staten inkomster på hundratals miljoner årligen — hur mycket få vi igen därav? Skatterna äro tryckande i Norrland, mer än på andra platser. Var beskattas dessa inkomster? — Ja, icke i Norrland. Malmerna gå därifrån oförädlade, som redan påpekats; trävarorna likaså, och vi gå förlustiga arbetsförtjänsten. Av dessa hundra miljoner i inkomster, som enbart malmbolaget gör, stanna väl icke ens arbetslönerna inom länet. Därför att vi utgjort och fortfarande i vissa delar utgöra ett underskottsområde, går en hel del av dessa arbetslöner över till andra delar av landet, och därom är ju ingenting att säga, det måste så vara, så länge vi icke kunna i full utsträckning föda och försörja den befolkning som bor där uppe. Om vi kunde få medel tillräckligt för att i önskvärd utsträckning förbilliga denna konstgödsel, vore det en hävstång med mycket stor lyftkraft till förbättrande av vad man åsyftar här, nämligen den norrländska jordbruksbefolkningens ekonomiska ställning. Den lantbrukande befolkningen, småbönderna, som den i huvudsak består av, inser och vet mycket väl, att detta skulle stimulera skördarna både kvantitativt och kvalitativt, men de sakna pengar, de sakna kontanter, de våga icke köpa konstgödsel och använda den i den utsträckning som de borde göra, därför att de veta icke var de skola ta pengarna, när den skall betalas, och det är därför en mellankomst måste ske med statsmedel.

Det är en annan tanke, som jag har burit på i många herrans år, men icke tidigare vågat göra någon framställning om eller vågat omnämna. Denna tanke har jag nu tillsammans med min kollega herr Silfverbrand beretts tillfälle att framföra till hans excellens herr statsministern och vidare till jordbruksministern. Det är den tanke jag nu skall komma till. Det förhåller sig näm-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

ligen så, vilket kan förefalla en sydlänning underligt, att även i översta Norrland, i Norrbottens län, finns det hela byar och trakter med enskilda jordbrukare och hemmansägare, som knappast ha skog till husbehov. Huru skall en sådan jordbrukare kunna leva i översta Norrland och reda sig? Min hembygd, Antnäs, är en sådan bygd, som jag känner utan och innan och där jag vet huru de ha det. Där finns mellan 40 och 50 hemmansägare, och jag vågar påstå, att ingen enda av dem kan i ordets fulla bemärkelse sägas ha skog till husbehov än mindre stödskog. Och det är icke bara Antnäs by, det är åtskilliga andra byar och trakter, som äro i samma bedrövliga belägenhet. När jag talar om husbehovsskog, förstår jag därmed, att det skall finnas så mycket skog på hemmansägarens egna ägor, att om ett hus brinner eller han av annan anledning behöver föra upp ett nytt eller reparera, så skall det finnas trävirke därtill på hans egen skog. Men det saknas i stor utsträckning även i översta Norrland. Och dock är det en oavvislig nödvändighet, att jordbrukarna där uppe ha stödskog, icke bara tillräckligt med husbehovsskog utan även stödskog, och den hemmansägare som icke har det, får gå fattig genom livet, huru mycket han än arbetar och släpar och huru skötsam han än är. Det fordras, att den som skall driva jordbruk där uppe, skall ha något stöd av skogen. Jag har gjort den iakttagelsen, att de hemmansägare och de byar som ha tillräckligt med husbehovsskog ha rett sig och reda sig fortfarande ganska bra och kunna föra en människovärdig tillvaro. Det är något helt annat med dem som sakna detta. De känna sig tillbakasatta, det är icke bara fattigdomen i och för sig som plågar dem, utan det är den där ängslan och modlösheten, som denna fattigdom skapar, och varigenom utvecklingen på alla områden hämmas. Det var en driftig och duktig jordbrukare där uppe, han hette Arvid Öberg, som någon gång på vårsidan skrev en artikel i tidningen, där han berörde jordbruksregleringen och förhållandena och vad han ansåg borde göras för övre Norrland. Han kom även in på denna skogsfråga och skriver följande, som jag skall be att få läsa upp till protokollet, vilket icke kan skada. Han säger: »Som förut är nämnt ha vi här en 3—4 mån. lång sommar och 8—9 mån. lång vinter, och alltså har bonden längre tid han kan ägna åt annat arbete än jordens brukande. Vore det ej därför lämpligare att hos skogen söka den hjälp till stöd som jordbrukarna behöva? Varför ej med statistikens hjälp räkna ut hur mycket skog, som kronan har annekterat och som egentligen skulle utgöra jordbrukarnas stöd. Vår Herre har skapat allt fullkomligt, brukar det sägas, här ha vi ett tydligt exempel därpå. Den korta sommaren och det kalla klimatet ge ej förutsättning att som det sydsvenska jordbruket kunna erhålla säkra sädesskördar varje år, men i det stället finnes här så mycket större arealer skogsmark, som var tänkt till jordbrukarna som stöd.»

Staten har nu väldiga skogsarealer i övre Norrland, de s. k. stockfångstskogarna, som en gång voro utlämnade till folkets försörjning. De äro indragna till staten. Upplåt därav åt dessa byar och trakter lämpliga skogsområden, varav de få åtnjuta avkastningen, och det blir en hjälp åt tusen och åter tusen, icke bara tillfälligtvis utan för framtiden. Det skulle stärka livsmodet och förhindra flykten från jordbruket. Tänk om regering och riksdag ville ägna en tanke åt denna fråga och genomföra den i det levande livet! Det är tid på, att det göres, ty det är svårare nu för småbönderna där uppe i övre Norrland att reda sig och skaffa sig kontanter än det varit tidigare. Motorismen och rationaliseringen bl. a. har tagit bort nästan alla tillfällen till extra förtjänster, och den som, jag upprepar det, icke har något stöd jämte jordbruket, han kommer aldrig, hur han än strävar, på grön kvist. Om vi finge de priser för produkterna som motsvarar vad det kostar att framställa dem för, skulle vi icke behöva bedja om sådant stöd, — men vem vill betala det? Jag

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
går så långt, att vad gäller övre Norrland och Norrbotten så äro produktionskostnaderna så pass höga där, att vi behöva exempelvis för mjölk minst priset i banko mot vad vi nu få för den. Jag må tillägga, att jag kan icke begripa, varför icke mjölken uppe i övre Norrland kan få stiga mera i pris än vad den gjort. Man konstaterar, att bönderna leva under svältgränsen, och man konstaterar vidare att produktionskostnaderna äro väsentligt högre, men man vill icke slå in på denna väg. Det tycker jag är underligt.

Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att framställa något yrkande, men jag vill säga, innan jag slutar, att för egen del ser jag mycket pessimistiskt på jordbrukets utveckling och jordbrukarnas utkomst där uppe, icke minst efter vad som skett och sådan situationen nu är, när alla andra varor stiga i pris, och arbetslönerna stiga, men jordbrukets alster stå på ungefär samma prisnivå som förut. Då är det icke ljust och förhoppningsfullt, åtminstone icke för Nordsverige och Nordsveriges jordbrukare. Jag hoppas, att hans excellens herr statsministern och jordbruksministern, med vilka jag som sagt har haft tillfälle att tala rörande skogstilldelning och vilka ha lovat mig att akta på saken och se till vad som kan göras däråt, även skola fullfölja detta löfte.

Herr **Lundkvist:** Herr talman! När vi i onsdags debatterade den nya lantarbetstidslagen, betonades det ju med synnerlig skärpa, både av utskottsmajoriteten och från regeringsbänken, att om nu arbetstiden komme att förkortas för lantarbetare och trädgårdsarbetare, skulle samtidigt också full kompensation lämnas åt företagarna. Jag tillät mig att i den debatten säga, att i varje fall trädgårdsodlingen *icke* syntes komma i åtnjutande av någon sådan samtidig full kompensation, och jag hade därför också anledning säga, att beträffande den näringsgrenen fanns det alldeles särskilda skäl att vila på hanen beträffande den nya lagstiftningen eller eventuellt att, alternativt åtminstone, gå med på vissa uppmjukningar av den nya lagens bestämmelser. Den kritik, jag då tillät mig framföra emot det framlagda förslaget, blev trots den långa debatten fullkomligt oemotsagd. Vid voteringen följdes ju emellertid utan undantag utskottets linje, och t. o. m. det blygsamma förslag om viss detaljändring, som jag tillåtit mig framställa, avvisades. Jag konstaterar nu här, herr talman, att *den enda stödåtgärd som i detta utskottsutlåtande föreslås för trädgårdsodlingens vidkommande, är återinförande av den vindruvstull på 35 öre pr kg, som vi tidigare ha haft. Den skulle återinföras under viss del av året. Jag understryker emellertid, att den åtgärden är föranledd av riksdagens beslut i fjol, den var alltså motiverad redan under då rådande förhållanden.* Att behovet av stödåtgärder för trädgårdsodlingens vidkommande sedan dess har ökats, misstänker jag att ingen här i kammaren vågar bestrida. Jag hänvisar för övrigt beträffande behovet i detta avseende till alla de olika motioner, som i år vid olika tillfällen väckts från de mest skilda håll, jag hänvisar också till de många olika framställningar som gjorts till Kungl. Maj:t och utskottet från olika odlingsorganisationer, från hushållningssällskapen och t. o. m. från bondeförbundets egna partiorganisationer ute i landet. Att läget inom vår inhemska trädgårdsnäring närmar sig katastrofen, är ju för övrigt icke så underligt, om man tänker på den ohejdade, alltjämt stigande importen till ruinerande priser, samtidigt som den inhemska odlingens egna produktionskostnader stiga i höjden på sätt som nu sker, och detta icke minst på grund av direkta ingripanden från statsmakternas sida. Jag ber att i detta avseende endast i allra största korthet få hänvisa till beslutet i fjol om arbetstidslagen och på den därefter följande löneregleringen för arbetarna. Jag fäster vidare uppmärksamheten på onsdagens beslut om ytterligare skärpning av fjolårets beslut beträffande arbetstidslagen, och jag

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

kan kanske också få peka på den väsentliga höjning, som redan är annonserad i fråga om koksen, men också är att vänta beträffande andra för trädgårdsodlingen vitala nödvändighetsvaror.

Utskottet liksom statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet avvisar emellertid kallt alla dessa olika framställningar med en hänvisning till den sent omsider igångsatta utredningen. Jag måste för min del säga, att jag icke kan förstå en sådan hållning, allra minst efter det beslut, som i onsdags fattades. Utredningen i och för sig har jag naturligtvis ingenting emot, den är nödvändig, den borde vi haft tidigare. Jag skall icke uttala mig om orsakerna till att så icke skett, men som *kompensation* är ju i varje fall utredningen som sådan till ganska liten nytta. Den lever man ju icke på, såvitt jag kan förstå. Det kan väl å andra sidan icke vara statsmakterna likgiltigt, huru det går med denna näringsgren, som det här är fråga om, i vilken c:a 50,000 hederliga medborgare ha sin utkomst, och där, som framhölls i det första anförandet i dagens debatt, den inhemska produktionen per år har ett värde av omkring 200 miljoner kronor. Ingen lär väl alltså kunna bestrida, att den inhemska trädgårdsnäringen har stor betydelse för det gemensamma folkhushållet.

Jag har i den motion, herr talman, som jag tillsammans med några andra av kammarens ledamöter väckt i anslutning till den föreliggande propositionen, tillåtit mig föreslå vissa omedelbara åtgärder, som från berörda organisationers sida framhävts såsom särskilt angelägna. Jag har sålunda tillåtit mig föreslå, att riksdagen skulle anhålla hos Kungl. Maj:t om åtgärder för importreglering å de varor, som ha den största betydelsen för den inhemska produktionen. Jag har vidare föreslagit, att den vindruvetull, som nu skall införas, måtte sättas till 70 öre i stället för 35 öre per kilogram. Jag har vidare föreslagit, att man skulle anslå 50,000 kronor till främjande av organisationsverksamheten inom trädgårdsnäringen och samma belopp till propaganda för svensk frukt och svenska trädgårdsprodukter. Herr talman! Jag måste verkligen med tanke på det massmotionerande för att inte säga masspetitionerande, som ägt rum här i riksdagens såväl i fjol som i år och ifrån alla partiers sida, därvid till och med riksdagens främsta ledamöter ha gått i spetsen, säga, att jag verkligen tagit för alldeles givet, att åtminstone *något* av de förslag, som här framförts, skulle vinna majoritetens godkännande. Jag konstaterar emellertid, att så inte är fallet, utan att utskottet trots de nästan hundratals namn, som återfinnas under motionerna, såväl i fjol som i år, om stöd åt trädgårdsodlingen, avvisat varje som helst förslag om omedelbara åtgärder. Jag behöver inte säga, herr talman, att denna hållning förvånar mig. Att den förvånar även det stora flertalet av landets många trädgårdsodlare, är självfallet. Det är ju ganska naturligt att dessa icke-politiker ha litet svårt att förstå, att man på detta sätt, efter allt vad man såväl i fjol som i år i olika motioner och petitioner sagt i fråga om sin vilja att hjälpa trädgårdsodlingen, nu så fullständigt kan slå dövörat till för trädgårdsodlingens krav. Jag fäster mig vidare vid, att man varken under denna debatt eller under debatten i onsdags, vare sig från utskottets sida eller från regeringsbänken, funnit anledning att på något sätt ta upp de frågor, som gälla trädgårdsodlingen. Jag trodde eljest, att trädgårdsodlingen var en näringsgren av den storleksordning, att dock något avseende borde fästas vid de önskemål, som från det hållet framförts. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet sade i sitt anförande här för någon timme sedan, när han summerade ihop vad som här sagts, att skillnaden mellan utskottsutlåtandet och reservationen praktiskt taget inte var någon eller i vart fall mycket minimal. Jag förmodar emellertid, att herr statsrådet dock är villig medge, att när det gäller de ifrågasatta åtgärderna till stöd åt trädgårdsodlingen, så

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
föreligger det en ganska stor skillnad mellan utskottsmajoritetens förslag och det förslag, som innehålles i reservationen.

Jag är för min del glad åt, att det åtminstone finns några av utskottets ledamöter, som velat ansluta sig till de önskemål, som framförts i den motion, som jag jämte andra har avgivit.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Anderson i Norrköping m. fl.

Herr *Thorell* instämde häruti.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Vi ha i vår riksdagspolitik velat ge den nuvarande regeringen vårt stöd, och vi ha ansett det vara en fördel ur arbetarklassens synpunkt, därest bondeförbundet medverkade i regeringen, då ju detta innebär ett försvagande av de reaktionära krafterna och försvårar en blockbildning mot arbetarklassen. Vi inse också att bondeförbundet har rätt att kräva en viss hänsyn till sina önskningar såsom villkor för medverkan i regeringen. Med hänsyn därtill ha vi i allmänhet i våra förslag till regeringens propositioner begränsat oss till modifikationer även om vi ansett, att det funnits fullgod anledning att kräva genomgripande förändringar av desamma.

Denna uppfattning har varit bestämmande för vårt ställningstagande till propositionen om jordbruksstödet. Vi ha alltså inte gått in för ett slopande av regleringsanordningarna, trots att vi för närvarande befinna oss i en våldsam högkonjunktur, som bidragit till en exceptionellt hög förräntning av det svenska storjordbruket. Vi tro inte heller, att man i dag helt kan slopa regleringarna utan att sätta något annat i stället. Vi ha i huvudsak nöjt oss med att kritisera några av de mest frånstötande sidorna i regleringarna och krävt hänsyn till småjordbrukets och de breda konsumentlagrens intressen i den mån dessa sammanfalla.

Vårt enda konkreta förslag gäller margarinaccisen, vilken, enligt vår mening, bör slopas. Vi vända oss i en mjukare form mot spannmålsregleringens utbyggande med utförselbevisen, samtidigt som vi önska åtgärder, som hindra ytterligare spannmålsfördyring. Vi vända oss vidare mot den särskilda kompensationen till det större jordbruket i anledning av arbetstidsförkortningen samt mot planerna på en importavgift å hö för övre Norrland. Därjämte anse vi att jordbruket bör, när det gäller beskattningen av konsumenterna, nöja sig med de direktiv för prisutvecklingen, som fastställdes i fjol.

Vi äro övertygade om, att riksdagen förr eller senare tvingas att ta upp hela jordbrukspolitiken till prövning från nya utgångspunkter, detta på grund av småjordbrukets läge och svårigheter, och på grund av hotet mot svenska folkets levnadsstandard samt slutligen på grund av de rent destruktiva företeelserna i samband med regleringarna. Detta betyder inte att vi förneka, att dessa regleringar även haft vissa positiva sidor, att de i vissa fall bringat jordbruket som näring betraktad, hjälp, och att de haft stor betydelse för att organisera jordbruksproducenterna till försvar för sina intressen.

Det svenska jordbruket har redan erhållit en prisstegring av 11 procent. Under motsvarande tid har inte bland de breda konsumentlagren en motsvarande lönehöjning vunnits, som kompenserat vederbörande för livsmedelsfördyringen. För en tid kan detta innebära en sådan förändring i levnadsvanorna som ger livsmedlen en större andel av inkomsterna, men i längden framtvingar en sådan politik övergången till billigare livsmedel och, vad som är ännu värre, en inskränkning av konsumtionen. En sådan utveckling är inte önskvärd för det svenska jordbruket.

Av samtliga regleringar torde mjölkregleringen främst varit den, som åt-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

minstone givit några smulor från den rike mannens bord även till den stora massan av Sveriges jordbrukare, de medelstora och små — ehuru naturligtvis inte de minsta — jordbrukarna. Därför ha vi under de senaste åren blott föreslagit vissa modifieringar av denna mjölkreglering i avsikt att befria de allra minsta jordbruken från mjölkskatten. I någon mån ha dylika synpunkter tillmötesgåtts av riksdagen.

Ett stöd för de mjölkproducerande mindre jordbrukarna anse vi vara nödvändigt, samtidigt som vi dock anse det vara skäl att ifrågasätta, huruvida detta stöd såsom hittills skall uttagas av konsumenterna. De 30 à 35 miljoner kronor, som varje år uttagas av konsumenterna i form av mjölkskatt och margarinaccis, verka nämligen direkt hämmande på konsumtionen av mjölk, och drabba särskilt orättvist de stora familjerna. Det höga mjölkpriset begränsar dessas konsumtion av den nödvändiga och nyttiga mjölken. Konsumtionsinskränkningen ökar den sämre betalda produktmjölkens andel av produktionsmängden och pressar därmed i realiteten priset nedåt. Å andra sidan framtvingar varje ökning av produktmjölken behovet av större skattemedel för att finansiera dumpingen av smöret. Ju mer smör som dumpas, desto högre måste smörpriset inom landet, liksom margarinskatten och mjölkskatten, hållas. Dessutom verkar det rent av utmanande att en stor del av de pengar, som upptas i form av mjölkskatt och margarinaccis, skall exporteras till utlandet i form av billigare smör.

Mjölkpriset är för närvarande 50 procent högre än före kriget, medan priserna på övriga jordbruksprodukter endast äro 27 procent högre. Trots detta förhåller det sig antagligen så, att den stora massan mjölkproducenter erhåller relativt mindre för sin mjölk nu än före kriget. Ändå har en rationalisering av mjölkproduktionen ägt rum, varjämte avkastningen per ko liksom också mjölkens fettmängd ökat; en rationalisering har kort sagt skett i samma utsträckning som för övriga grenar av jordbruket. Sett ur denna synpunkt är det höga mjölkpriset och planerna på dess ytterligare stegring utmanande. Tyvärr ha fördelarna av det höga mjölkpriset och rationaliseringen främst kommit storjordbruket till godo. En dyrbar organisation och en produktionsstegring, som ökat produktmjölkens andel gentemot konsumtionsmjölken har gjort att mjölkproduktionens läge för flertalet fortfarande är kritiskt.

Det framstår för oss som någonting orimligt, när riksdagens mjölkpolitik uppställer som sitt mål att genom den största möjliga smörexport upprätthålla »ett smörpris inom landet som är erforderligt för erhållande av tillfredsställande pris för produktmjölken». Exporten har därmed fått en uppgift, som inte kan sägas motsvara de breda folklagrens djupaste intressen, ja, den ter sig som fientlig mot dessa intressen och verkar ur nationalekonomisk synpunkt vidrig. Mjölkproduktionen tjänar därmed inte i första hand uppgiften att tillgodose svenska folkets behov.

För vanligt förstånd ter det sig glädjande att svensk produktion av mjölk och mjölkprodukter ökas. I stället för att detta skulle bli till glädje och välsignelse för både svenska konsumenter och svenskt jordbruk ökar det faktiskt jordbrukets svårigheter. Det är med ledning av erfarenheterna lätt att fastställa, att en minskning av mjölkproduktionen med samma kvantitet som exporten representerar skulle upphäva behovet av både mjölkskatt och margarinaccis men samtidigt ge jordbrukarna bättre ersättning och möjliggöra ett lägre mjölkpris för konsumenterna.

Det råder enighet därom, att margarinskatten är en fattigmansskatt, som även tungt drabbar den stora massan av Sveriges jordbrukare men däremot inte de större inkomsttagarna eller storjordbrukarna. Den drabbar tungt de stora familjerna och berövar fattigmans barn det tidigare tillgängliga fettämnet.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Denna antisociala och folkfientliga skatt har motiverats med att man vill tvinga folk att övergå till det hälsosammare natursmöret. Skatten har inte haft några sådana verkningar; tvärtom ökar fortfarande konsumtionen av margarin trots accisens fördyrande inverkan. Det finns ingen i riksdagen som vågar ta konsekvenserna av talet om att genom margarinskatt framtvinga en ökning av smörkonsumtionen och minskning av margarinkonsumtionen. Det finns ingen som vågar förorda en sådan fantastisk fördyring av margarinet, som skulle göra att en del av margarinkonsumenterna överginge till smörkonsumtion. Hela riksdagen har funnit sig i att margarinskatten uteslutande skall fylla uppgiften som en utplundring av de fattiga för att man därmed skall erhålla medel att finansiera smörexporten till England och andra länder.

Det har anförts som skäl för de importbegränsande fodermedelsskatterna att dessa skulle nedbringa produktionen av animalieprodukter. Ingenting av detta har inträffat. Produktionen av mjölk och mjölkprodukter har ökat, och detsamma är fallet med kött- och fläskproduktionen. Antalet besiktigade hela kroppar storboskap utgjorde januari 1934 21,382; januari 1935, 22,540; januari 1936 23,652 och januari 1937 27,825. Motsvarande siffror för kalvkroppar voro resp. 50,525, 53,440, 58,526 och 62,842. Samma tendens gäller i huvudsak för svin. Skälet är följaktligen ohållbart.

Det enda »positiva» resultatet av fodermedelsskatterna synes därför enligt min mening vara, att de inhemska fodermedlen, som bara representera en tredjedel av landets behov, bli bättre betalda. Tyvärr äro producenterna av dessa fodermedel att söka inom storjordbruket, medan småjordbrukarna utgöra de viktigaste förbrukarna. I stort sett äro därför fodermedelsskatterna skatter på det svenska småjordbruket till förmån för storjordbruket.

De utan jämförelse för storjordbruket förmånligaste och för småjordbruket oförmånligaste stödåtgärderna äro dock stödåtgärderna för spannmålsodlingen. Under hela krisen ha dessa åtgärder givit spannmålsodlarna en tryggad förräntning av deras jordbruk. Man hade därför kunnat vänta att staten skulle ha bromsat den nu pågående prisstegringen. Tyvärr har staten genom att dumpa bort oerhörda kvantiteter spannmål reducerat de inhemska lagren till ett minimum och därmed möjliggjort en prisstegring, som utvecklats i hägnet av tullar och tvångsinmalning. Denna prisstegring är inte bara konjunkturmässig. En jämförelse med La Platavetet visar tvärtom hur mycket starkare den är för det svenska än för det utländska vetet.

Vi anse inte, att riksdagen borde bifalla regeringens förslag om utförselbevis för spannmål. Redan det nuvarande priset är högt både med hänsyn till kraven på förräntning och med hänsyn till konsumenterna. De tidigare erfarenheterna av utförselbevisen ha ju inte varit uppmuntrande och regeringen nödgas själv konstatera att utförselbevisen »verkat förryckande på gällande spannmålsreglering». Regeringens prisdirektiv, vars huvudlinje är att inga hinder skola få resas mot prisstegringar, medan t. o. m. exceptionella åtgärder skola kunna tillgripas mot eventuella prissänkningar, är med ett milt ord äventyrlig.

Regeringen har ett helt nytt motiv för förslagen om ytterligare prisstegringar å jordbruksprodukterna, nämligen lagen om arbetstidsförkortning för lantarbetarna. Denna lag förmenas medföra så pass fördyrade produktionskostnader för storjordbruket — den inverkar som bekant inte på jordbruk med mindre än tre fast anställda arbetare — att dessa böra kompenseras. Det är först anledning protestera mot att man i denna produktionsfördyring även medräknar de ökade produktionskostnader, som föranletts av kollektivavtal och som inte ha någonting att göra med lantarbetstidslagen. Genom denna godtyckliga

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

sammankoppling har man ansett sig böra tredubbla den kompensation som förutsättes för jordbruket.

Det är att märka att man därjämte valt som utgångspunkt för jämförelser år 1935, som betecknar en exceptionellt hög förräntning. Samma år hade det sydsvenska jordbruket en genomsnittlig förräntning av 6.2 procent per har, medan mellersta Sveriges jordbruk nådde siffran 5.3 procent som ju även är en god förräntning.

Håller man i minnet att motsvarande förräntningssiffra för södra Sverige år 1934 var 5 procent, 1933 3.8 procent och 1932 1.2 procent, är det inte svårt att bilda sig en uppfattning om, hur godtyckligt kompensationskravet fixerats.

Som det viktigaste skälet för kompensationskravet framhåller regeringen att den vill förhindra att lantarbetarnas levnadsstandard genom arbetstidsförkortningen sänkes. Denna lovvärda avsikt kan fullföljas utan någon kompensation åt godsägare och storbönder, ty storjordbruket tål utan tvekan den något starkare belastningen. Medlet för att vinna ett dylikt mål är bl. a. starka fackföreningar bland lantarbetarna. Skapas sådana kan levnadsstandarden höjas, även med en sämre förräntning av jordbruken än vad nu är fallet. Försumma lantarbetarna organisationerna, så sänkes deras levnadsstandard, hur stor förtjänst storjordbrukarna än göra sig genom de statliga stödåtgärderna.

Dessutom bör man inte glömma, att en prisstegring på jordbruksprodukterna kommer att vara liktydig med en lönesänkning för lantarbetarna såväl med avseende å naturalönen som med avseende å kontantlönens minskade köpkraft. Lantarbetarna ha därför, enligt min mening, inte något intresse av den förordade prisstegringen.

Riksdagens prisstödjande åtgärder ha inte kunnat eliminera prisbildningens lagar. I realiteten bestämmer dock tillgång och efterfrågan priserna, även om en förändring i det inbördes förhållandet vis à vis olika varugrupper genomförts, som skenbart synes upphäva lagen om tillgång och efterfrågan. Det är kanske inte allt för långsökt, när vi nu ha en socialdemokratisk regering, som dock till två tredjedelar kan betecknas såsom marxistisk att påminna om en herre, som hette Karl Marx. Han påvisade redan för 75 år sedan fullt vetenskapligt ohållbarheten i försökenu att koppla samman löneförändringarna med priserna. Han påvisade, att priserna mycket väl kunna sjunka medan lönerna höjas och tvärtom att priserna kunna stiga medan lönerna sänkas. Regeringens resonemang är i varje fall omotiverat under en period, då storjordbruket är så räntabelt som det nu är. Det har förutsatts, att regeringen skulle komma med utredning om produktionskostnaderna för jordbruket. Det är bra, om en sådan utredning kommer till stånd, men det torde finnas minst lika stor anledning att undersöka anledningen till den väldiga disproportionen mellan de priser, konsumenterna få betala för jordbruksprodukterna, och de priser, som jordbrukarna själva erhålla. Det s. k. leveranstvånget synes verka prisfördyrande utan att jordbrukarna ha så värst stor glädje därav. Leveranstvånget har ingenting gemensamt med organisationstvånget. Det kan lätt undvaras utan att medföra ett försvagande av organisationssträvandena bland de svenska jordbrukarna. Det kan icke vara rimlig politik, att bönderna icke kunna få avyttra sina produkter, där de erhålla gängse priser. Det är lika galet som om fackföreningarna skulle monopolisera arbetskraften, så att endast vissa företagare erhölle arbetare. Fackföreningarna böra naturligtvis ställa arbetskraft till förfogande för var och en som betalar och som godkänner den ordning, som fastställts genom kollektivavtal. Den genom jordbruksnämnden verkställda utredningen om betingelserna för olika slag av jordbruk har bekräftat vårt påstående, att jordbruksregleringen i vissa fall genomförts på de norrländska jordbrukarnas och särskilt småjordbrukarnas bekostnad. Det är

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
en hård anklagelse mot den hittills förda jordbrukspolitiken. Genom en offentlig utredning har fastslagits, att det norrländska jordbrukets läge försämrats genom de av statsmakterna genomförda åtgärderna. Detta gäller i alldeles särskild grad övre Norrland, där jordbrukarna arbeta under svårare klimatiska förhållanden än i någon annan del av vårt land. När det sydsvenska jordbruket 1932/1933 avkastade 77 kronor per hektar, lämnade det norrländska jordbruket en förlust av 14 kronor per hektar. Sedan den statliga regleringen trätt i kraft, lämnade det sydsvenska jordbruket 1933/1934 en nettoavkastning av 101 kronor per hektar. Jordbruket i övre Norrland lämnade fortfarande ett underskott av 14 kronor per hektar. Det framgår av utredningen, att en generell prisstegring på jordbruksprodukter skadar det norrländska jordbruket. Man kan alltså utgå ifrån, att de nu av regeringen förordade åtgärderna komma att ytterligare försämra det norrländska jordbrukets existensbetingelser. Jag anser, att genomförandet av förslaget om en särskild hötull för övre Norrland skulle vara ett rent attentat mot större delen av dess jordbrukare. De förslag till förbättring av det norrländska jordbrukets lönsamhet, som av regeringen och utskottet framlagts, finns ingenting att erinra emot. Det enda, man skulle kunna invända, är att vad som föreslås är otillräckligt. Det vore önskvärt, att slaktdjursavgiften slopades för de norrländska länens vidkommande. Vidare är det nödvändigt, att staten ikläder sig stora uppoffringar för att understödja nyodlingar. I Norrbotten disponera 170,000 brukningsdelar bara 3.9 hektar odlad mark per brukningsdel melan minimibehovet för en självförsörjande bonde anses vara 7.5 hektar. Om dylika nyodlingar företagas, om konstgödseln förbilligas, om förnödenheterna i allmänhet göras billigare, om man tillskapar en industri för förädling av råvaror och därigenom ökar avsättningsmöjligheterna, om hjälp beredes till rationalisering av jordbruket, tror jag, att det norrländska jordbruket skall kunna föda en långt större befolkning än för närvarande.

Utskottet har i samband med propositionen nr 284 behandlat ett av regeringen framlagt förslag om återinförande av tull på vindruvor. Genom ett tidigare handelsavtal med Spanien tillförsäkrade sig svenska folket möjlighet att till relativt billigt pris erhålla de nyttiga vindruvorna. Det verkar nästan som en utmaning mot Spanien, att dess svårigheter tagas till intäkt för en åtgärd, som går ut på att utestänga dess produkter från den svenska marknaden. Vindruvorna skulle för konsumenterna fördyras med minst 35 öre per kilo. Jag yrkar därför avslag på detta förslag.

Jag yrkar bifall till den av herr Lövgren m. fl. avgivna reservationen om att 1,100,000 kronor skulle ställas till förfogande för hushållningssällskapen i de norrländska länen.

Som jag inledningsvis framhöll, ha vi avstått från sådana konkreta yrkanden, som skulle kunna uppfattas som demonstrationer mot regeringen, men samtidigt ha vi ansett oss böra deklarera vårt missnöje med vissa av regeringen föreslagna åtgärder och kräva större hänsyn till konsumenternas och småjordbrukarnas intressen.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Under åtskilliga år har jag försökt att hålla små lektioner för den siste ärade talaren angående jordbruksregleringen och vad därmed sammanhänger. Jag trodde, att jag lyckats bibringa honom några elementer, men efter det anförande han nyss hållit måste jag medgiva, att alla mina ansträngningar varit förgäves. Det kan ju ha berott på att den ärade talaren icke velat lära. I själva verket är det så, att det allra mesta av de påståenden, han här framfört under föregående år blivit vederlagda. Ohållbarheten i hans resonemang har blivit

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

påvisad, men det har icke hindrat honom att komma tillbaka med samma saker. Det kan naturligtvis icke falla mig in att här i dag försöka på nytt taga upp en diskussion med honom om alla dessa frågor. Jag inskränker mig till att allenast göra några randanmärkningar.

Jag har nog observerat, att det i tidningspressen uppträtt en hel del röster till vindruvans lov. Ett tag trodde jag, att det var folkpartiet, som korat sig till vindruvans riddare, ty oppositionen kom ju mest fram i dess tidningspress, men nu har jag kunnat konstatera, att i riksdagen hittills ingen av folkpartiets riksdagsmän velat träda in för denna sak. I stället har herr Hagberg fått stå till tjänst som förespråkare för tullfrihet på vindruvor. Han har en alldeles unik uppfattning om anledningen till att regeringen föreslagit, att det skall läggas tull på vindruvor. Han tror, att det skulle ske för att utöva repressalier mot Spanien. Det förhåller sig naturligtvis inte på det sättet. Tullfriheten på vindruvor spelade en gång rollen av ett handelspolitiskt bytesmedel. Vi medgåvo tullfrihet i utbyte mot vissa handelspolitiska fördelar. Sedermera har detta avtal trätt ur kraft. Vi få icke längre något i utbyte mot tullfriheten. Jag tror, att vi skulle ställa det illa för oss i framtiden, om vi nu läte en tullfrihet bestå, som ursprungligen tillkommit av handelspolitiska skäl, när dessa skäl icke längre föreligga. Jag vill endast tillägga följande. Det finns en del, som betraktar vindruvan som en nödvändighetsartikel, men jag skulle inte tro, att herr Hagberg vinner några lagrar på sina möten, om han där gör sig till tolk för den åsikten.

Jordbrukspolitiken har tillkommit för att skapa balans emellan jordbruksbefolkningen och övriga befolkningsgrupper i landet. Jordbruksbefolkningen har av den genomgångna krisen drabbats hårdare än de flesta andra folkgrupper. Om vi lämnat den jordbrukande befolkningen åt sitt öde, skulle vi skapat kaos här i landet. Vi skulle undergrävt hela det nuvarande samhället, om vi ställt 2 miljoner av landets inbyggare utanför samhället. Det ha vi icke velat göra. Därför ha vi strävat efter att få till stånd balans, som gör det möjligt även för jordbruksbefolkningen att leva. Herr Hagberg anmärkte på att jordbrukshjälpen fortsätter, trots att de stora jordbrukarna nu gynnas av en våldsam högkonjunktur. Om det för jordbrukets del blivit någon förbättring genom högkonjunkturen, så har verkligen denna förbättring kommit de stora jordbruken till godo. De enda jordbrukare, som kunnat glädja sig åt att se priserna på sina varor stegras på värdsmarknaden, ha varit de jordbrukare, som producerat brödsäd och fodersäd för avsalu eller med andra ord de stora jordbrukarna. I vårt land finns det inga jordbrukare, praktiskt taget åtminstone, som uteslutande odla spannmål. Om sådana funnes, skulle någon jordbruksreglering för deras del icke behövas. De skulle förmodligen klara sig ändå. Däremot är det ju ett faktum, att på världsmarknaden priserna på alla animaliska produkter fortfarande äro lika dåliga. Det vet antagligen även herr Hagberg. Följaktligen skulle ett nedläggande av jordbruksregleringen betyda fullständig ruin för alla mindre jordbrukare i detta land. När herr Hagberg i nästa andedrag säger, att han i grund och botten ingenting har emot att vi upprätthålla jordbruksregleringen i den omfattning, som förra riksdagen beslöt, har han slagit ihjäl hela den del av sin argumentering, som grundade sig på åsikten om det förbättrade läget. Han har själv erkänt, att något behöver göras. Jag skulle vilja tillägga, att vi inte få stirra oss alltför blinda på spannmålspriserna. Vi få därför icke med herr Hagberg säga, att det år 1935 inträtt en så stor förbättring för det större jordbruket, att allt nu är gott och väl. Herr Hagberg tänker på de siffror, som framkommo ur bokslutet för räkenskapsåret 1934/1935. De avse de inkomster, jordbruket hade på grund av 1934 års rika skörd, men vi veta alla, att år 1936 fingo vi här i landet en skörd,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
som låg under medelmåttan, och det är icke tal om annat än att det räkenskapsresultat, som kommer att föreligga på höstsidan icke kommer att utvisa samma lysande resultat för det större jordbruket i Sverige som siffrorna för ett par år sedan. Herr Hagberg vill alltså, att vi skola upprätthålla jordbruksregleringens verkan vid samma styrka, så att säga, som förra årets riksdag beslöt, men han vill ha vissa ändringar. Han vill t. ex., att vi skola taga bort margarinaccisen. Han vill, att vi skola låta bli att exportera smör till utlandet. Här måste jag uppställa den frågan: Om vi vilja giva jordbrukarna ett visst mjölkpris t. ex. ett mjölkpris, som grundar sig på ett smörpris av 2 kronor 50 öre per kg eller det pris, som nu gäller — och det måste vi — om vi vilja upprätthålla den balans, som jag förut talade om, hur skola vi då bära oss åt för att undgå margarinaccisen? Hur skola vi då bära oss åt för att undgå smörexport? Jag vill icke närmare gå in på detta, ty jag har utförligt belyst dessa frågor under föregående riksdag. Naturligtvis skulle vi kunna hitta på något system, varigenom vi slopade margarinaccisen och smörexporten, men om vi ville giva de svenska jordbrukarna samma pris för mjölken, som de nu få, skulle ett sådant system komma att kosta de svenska konsumenterna väsentligt större summor för deras fettförbrukning än vad det nuvarande systemet gör. Jag inser väl, att det ter sig otrevligt att ha en margarinskatt men samtidigt exportera smör till andra länder till billigare pris än vi själva betala för smöret, men det faktiska läget är sådant, att vi endast med detta system kunna giva det svenska folket en så billig fettförsörjning, som vi nu ha. Därför har jag betraktat det som självklart, att man får se bort från de »estetiska» synpunkterna och i stället se till att de svenska konsumenterna slippa ifrån jordbruksstödet med minsta möjliga offer. Herr Hagberg säger, att ingen vågar höja margarinaccisen så att den hindrar en ökning av margarinkonsumtionen. Härtill vill jag bara svara: Man kan ju göra på många sätt. Man kan naturligtvis fastställa en margarinaccis, som tränger tillbaka margarinkonsumtionen, men vi veta, att varje extra belastande av köpkraften har sina faror både ur ekonomisk och ur social synpunkt, och därför ha vi inskränkt oss till att fastställa en margarinaccis, som praktiskt taget hindrar tillväxten av margarinkonsumtionen. Den lilla tillväxt på ett par tusen ton, som förekommit under de sista fyra åren, spelar ingen roll, då man vet, att vi samtidigt lyckats höja omsättningen av mejerismör flera gånger så mycket. Därmed har margarinaccisen fyllt sin uppgift att hindra den ökade köpkraften att taga sig uttryck i ökad margarinkonsumtion. I stället har man lyckats öka smörkonsumtionen. Här är icke fråga om att vinna allt eller intet utan att hålla en balans, som gör det möjligt att upprätthålla mjölkregleringen. Herr Hagberg sade även, att man genom kraftfoderaccisen icke lyckats hindra tillväxten av den animaliska produktionen. Det har man icke lyckats, men det har varit onödigt, tack vare den ökade köpkraften och den ökade konsumtionen. Jag undrar dock, vad resultatet skulle blivit om vi i vårt land haft foderpriser, som legat 50 % under dem vi nu ha. Vilken väldig fläskfabrikation skulle vi icke då fått i detta land. Det har icke varit meningen att avskaffa den animaliska produktionen eller att avskaffa behovet av importerade fodermedel, utan meningen har varit att hålla en sådan balans, som varit erforderlig för att åvägabringa en lämplig prisnivå och därmed giva jordbrukarna erforderligt stöd. — Inom parentes vill jag här erinra om vad som läses i herr Hagbergs motion. Det heter där: »Importen av fodermedel utgör $^2/_3$ av förbrukningen inom landet. Dessa fodermedel i den mån de framställas inom landet komma främst från storjordbruken.» För att giva kammarens ärade ledamöter ett bevis på vart herr Hagbergs våldsamma konstruktioner leda har jag roat mig med att se efter i 1934 års statistik och funnit, att vi under det året av havre, majs, kli, oljekakor och

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

andra fodermedel importerat 278,000 ton. Samtidigt utgjorde vår skörd av havre det året 1,231,000 ton, skörden av korn 216,000 ton och skörden av blandsäd 550,000 ton, d. v. s. vår skörd av enbart foderspannmål var nära på tio gånger så stor som importen. När jag därtill lägger, att vi det året hade en skörd av 3 miljoner ton foderrotfrukter och 5 miljoner ton hö, inser var och en, att importen varit obetydlig i förhållande till det svenska jordbrukets foderproduktion. Mina herrar och damer! Är det någon som tror, att det är det svenska storjordbruket, som producerat dessa 2 miljoner ton spannmål, 3 miljoner ton foderkakor och 5 miljoner ton hö? Alla veta vi, att $^2/_3$ av den svenska åkerjorden brukas av mindre jordbrukare. Allt växer väl inte på den återstående tredjedelen. Härmed har jag inför kammaren avslöjat ohållbarheten av den utav herr Hagberg lämnade framställningen. Det är icke underligt, om man, ifall man resonerar som herr Hagberg, kommer till det resultatet, att den hittills förda jordbrukspolitiken varit något vidunderligt.

Herr Hagberg anser, att jordbruket bör ha lika stor hjälp som beslöts förra året, men han vill inte vara med om någon ökning, därför att det stora jordbruket inte behöver någon kompensation för lantarbetstidslagen. För min del tror jag, att det för att lantarbetstidslagen skulle kunna genomföras var nödvändigt att höja jordbrukets produktpriser, såvida man ville undvika lönesänkning. Man kan naturligtvis ha olika meningar om den saken, men, herr Hagberg, antag, att det socialdemokratiska partiet hade ansett, att det svenska jordbruket borde bära lantarbetstidslagen utan kompensation, varifrån skulle vi då fått röster för att genomföra denna lag? Skulle herr Hagberg varit redo att ställa de rösterna till vårt förfogande? Herr Hagberg vet, att socialdemokraterna icke kunde med bidrag av kommunister och, vad skall jag säga, flygsocialister genomföra denna lag. Nu finnes det ett annat parti i riksdagen, nämligen bondeförbundet, som för sin del anser, att det är till nytta för jordbruket, om man kan skapa en bättre arbetstid för lantarbetarna. Men det partiet anser, att om jordbruket skall taga på sig den bördan, måste jordbruket ha bättre bärkraft. Då säger man inom bondeförbundet, att vi vilja hjälpa till med att genomföra den lagen, om bara priserna på jordbrukets produkter kunna förbättras, en uppfattning, som jag alltför väl förstår, därför att jag i grund och botten delar bondeförbundets uppfattning på denna punkt. Förutsättningen för genomförandet av lantarbetstidslagen är ju, att det blir bättre priser på jordbrukets produkter. Då befinner sig herr Hagberg i Luleå i det läget, att vill han vara med om att giva lantarbetarna en förkortad arbetstid, nödgas han vara med om bättre priser på jordbrukets produkter, vill han det icke, är han i grund och botten emot att lantarbetarna få förkortad arbetstid. Så är det verkliga läget. En överenskommelse emellan socialdemokrater och bondeförbundet har klarat av den här saken utan hans medverkan. Nu kan han ställa sig i efterhand och intaga vilken ståndpunkt han vill. Men det förändrar icke det verkliga sakläget, att vill man taga det steg till lantarbetarklassens sociala lyftning som arbetstidslagen innebär, då måste man också giva jordbruket den ökade bärkraft, som ett bifall till utskottets förslag här skänker. Jag menar, att den konsument i detta land, som skulle vilja vägra i denna vändning och säga, att jag vill icke hjälpa lantarbetarna framåt, om jag måste betala litet mer för mina livsmedel, den konsumenten vill jag se i ansiktet. Jag tror, att det enda riktiga här är att rösta för utskottets förslag.

Herr **Hagberg** i Luleå, som nu erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Jag hade tänkt, att jag skulle vara tvungen att begära ordet särskilt med anledning av herr statsrådets yttrande, men då hans sakliga uppgifter voro ganska begränsade, kan jag nog klara av det hela på dessa minuter. Mina uppgifter om

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
foderkonsumtionen i Sverige och om importen, har jag tagit på sidan 47 i regeringens proposition. Troligen har jag glömt bort ett par ord, nämligen »skattepliktiga fodermedel», och det är på detta herr statsrådet uppbygger hela sin polemik i det avseendet.

Vad beträffar margarinaccisen, nöjer jag mig med att säga, att medlen till mjölkregleringen kunna tagas på annat sätt än genom margarinskatten, som är en beskattning av de stora familjerna i vårt land.

Vad sedan beträffar talet om tullen på vindruvorna har jag bara i mitt anförande konstaterat detsamma som statsrådet själv sagt, nämligen att denna tull i realiteten är ett handelspolitiskt bytesmedel som man — när handelsavtalet med Spanien nu utlöpt — passat på att införa under den vackra gesten att den skulle vara till hjälp för svenskt jordbruk, men sannolikt hade man, även om en ny överenskommelse träffats, varit beredd att också i fortsättningen använda denna tull som ett handelspolitiskt bytesmedel.

När statsrådet talar om att ha givit mig lektioner, så är det mycket sant och jag är mycket tacksam för dem, men jag är inte lika läraktig som statsrådet. Ty att han varit det kan vem som helst utan vidare erinra sig som kommer ihåg riksdagsman Per Edvin Sköld i valrörelsen 1932 och jordbruksminister Per Edvin Sköld i riksdagen 1933 och därefter. Nu har jag emellertid också försökt anpassa mig, men jag har inte kunnat acceptera den gamla borgerliga visdomen om jordbrukspolitiken på det sätt som jordbruksministern har gjort.

Härpå yttrade

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Sköld:** Den senaste frågan har jag slutdiskuterat med herr Hagberg, och det finns ingen anledning att ytterligare ingå på den.

Jag skulle bara här vilja tillägga, att det onekligheten visar stor oläraktighet när man ur den kungl. propositionens uppgift om skattepliktiga fodermedel kan draga den slutsatsen att utav förbrukningen av fodermedel två tredjedelar äro import och en tredjedel inhemsk produktion, ty den inhemska produktion som drabbas av skatt omfattar ju bara de oljekakor och det sojamjöl som tillverkas vid fabriken i Karlshamn — och det är något helt annat.

Det gör väl ungefär detsamma, varifrån vi skaffa pengar till mjölkregleringen. Det är ändå ganska självklart, att om vi sänkte det nuvarande margarinpriset med 30 öre, minskade det med 25 procent alltså, skulle det icke längre vara möjligt för oss att befrämja konsumtionen av mejerismör och förhindra konsumtion i alltför stor omfattning av margarin, och då hade icke mjölkregleringen kunnat upprätthållas.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr andre vice talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 5.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Lundqvist,** som anförde: Herr talman! Stockholmsgarnisonens förläggningsförhållanden äro synnerligen ofördelaktiga, i det att huvuddelen av truppförbanden alltjämt äro förlagda invid Ladugårdsgärdet och sålunda närmare en mil från det övningsfält — Järvafältet, som erhölls genom riksdagens beslut år 1905. På grund av detta avstånd hava trupperna under väsentlig

Interpellation. (Forts.)

del av sin effektiva utbildningstid måst förläggas under de primitiva förhållanden, som en tältförläggning innebär.

På grund av den år 1928 beslutade exploateringen av Ladugårdsgärdet hava emellertid medel influtit intill ett nettobelopp av nära 20 miljoner kronor, vilket väl täcker kostnaderna för nya etablissement å Järvafältet för de av exploateringen närmast berörda truppförbanden, och sedan de för militära ändamål ännu disponerade områdena av Ladugårdsgärdet bliva åtkomliga för försäljning, torde tillräckliga medel komma att inflyta för att jämväl täcka de förskotterade belopp, vilka äro avsedda att slutligt gäldas genom försäljning av gärdestomter. Det är sålunda att hoppas ur såväl ekonomiska som militära skäl, att den i snart 35 års tid aktuella frågan om garnisonens utflyttning till Järvafältet äntligen och utan onödig tidsutdräkt blir löst. Beklagligtvis förefaller det emellertid, som om ett allvarligt hinder för en verkligt tillfredsställande lösning av detta problem skulle hava uppkommit på sistone.

Järvafältets ändamålsenlighet såsom övningsfält för garnisonens marktrupper, sammanhänger nämligen intimt med spörsmålet om Barkarby flygfält. Detta tillkom på sin tid efter initiativ år 1914 av arméns myndigheter. Såsom skäl för anordnandet av ett dylikt fält framhölls behovet därav, att ett så betydande, intill huvudstaden beläget övningsfält som Järvafältet ägde tillgång till en *tillfällig start- och landningsplats* för flygplan. Samtidigt framhölls dock med skärpa, att denna plats icke finge avses till framtida förläggning för skolor eller utbildningskurser m. m.

Genom 1936 års försvarsbeslut skall en flygflottilj uppsättas i och för Stockholms luftförsvar, och dess förläggningsplats avsågs bliva Barkarby. Man behöver emellertid icke vara fackman för att inse, att man genom en sådan anordning i fråga om förläggningen riskerar att allvarligt försämra Järvafältets betydelse såsom övningsområde för garnisonens marktruppförband. Därest en flygflottilj förlägges i kasernetablissement i Barkarby, skulle nämligen icke blott hela flygfältet utan också det blivande kasernetablissementets område helt och hållet komma att frånhändas marktrupperna. Olägenheterna härav för dessa senare äro uppenbara. Skulle flygflottiljens förläggning komma att fastlåsas till Barkarby, synes det därför ingalunda uteslutet, att inom en snar framtid oavvisliga krav framkomme på förvärvande av ett helt nytt övningsfält för Stockholmsgarnisonens truppförband. De kostnader, som *nu* skulle nerläggas på garnisonens utflyttning till Järvafältet, skulle då emellertid till väsentlig del vara bortkastade!

Ej heller för flygvapnets del torde en förläggning till Barkarby vara uteslutande till fördel bl. a. därför att praktiskt taget alla utvecklingsmöjligheter därstädes äro uteslutna, därest icke kompensation för marktruppernas vidkommande kan erhållas genom inköp av ett helt nytt, längre bort liggande övningsfält, vartill utsikterna synas vara ringa. En ytterligare utvidgning av fältet vid Barkarby skulle dessutom medföra oerhörda kostnader, enär i så fall mycket omfattande sprängningsarbeten bleve nödvändiga.

Nackdelarna av ett hälftenbruk utav Järvafältet emellan flyg- och arméförband äro sålunda uppenbara. Önskvärt synes därför vara, att dessa förband om möjligt skiljas åt. Av vissa undersökningar, som på sistone verkställts, vill också synas, som om en annan lösning av flygflottiljens förläggning lämpligen kunde ifrågakomma. I tidningspressen har sålunda omnämnts ett förslag att förlägga flottiljen till Svartsjölandet, där den föreslagna terrängen utomordentligt väl skulle lämpa sig för förläggning av flygförband och där erforderligt markförvärv skulle kunna ske på fördelaktiga villkor. Erforderliga utvecklingsmöjligheter vore även här för handen.

Mot den här nämnda flyttningen av jaktflygflottiljens förläggning har från

Interpellation. (Forts.)
flygvapnets sida anförts, att flygflottiljens uppsättande därigenom skulle komma att fördröjas, enär ett par år behövde förflyta, innan erforderlig besåning hunne giva markytan sådan fasthet, som vore nödvändig för ett flygfält. Det förefaller dock, som om något sådant fördröjande knappast skulle behöva komma i fråga. Överkomligt synes nämligen vara, att flottiljen under ett eller annat år får reda sig med mera provisoriska anordningar i fråga om förläggningen vid eller i närheten av Barkarbyfältet, därest ett tillfälligt förläggande av flygflottiljen till ett annat, redan befintligt etablissement verkligen vore uteslutet.

Därvid synes i detta sammanhang förtjäna beaktas, att riksdagens revisorer och militieombudsman tidigare gjort anmärkning på de nuvarande förläggningsförhållandena å Järvafältet och att med anledning därav kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement innevarande år hemställt om medel för vidtagandet av vissa åtgärder i och för förbättringar i detta hänseende. Härmed avses bland annat uppförandet av tvenne baracker i trakten av Säby, och skulle i anslutning till denna framställning en kungl. proposition härom föreläggas nästkommande års riksdag, kunde dessa byggnader vara färdiga att tagas i bruk redan hösten 1938, varvid sålunda såsom ett provisorium dessa skulle kunna ställas till flygflottiljens förfogande, intill dess en definitiv överflyttning till Svartsjölandet kan ske.

De redan nedlagda kostnaderna å Barkarby flygfält skulle genom de nu föreslagna åtgärderna ingalunda vara bortkastade, eftersom den ursprungliga avsikten med flygfältets tillkomst alltjämt består i lika hög grad som någonsin förut. Även nu och i framtiden erfordras nämligen en tillfällig start- och landningsplats för flygplan, och härtill kommer, att reservflygfält väl under alla omständigheter måste finnas.

Vid tidpunkten för fattandet av 1936 års försvarsbeslut torde den här omnämnda möjligheten för flygflottiljens förläggande till Svartsjölandet knappast ha varit känd för riksdagen.

De skäl av militär natur, som jag här anfört, synas mig tala för en förläggning av Svea flygflottilj till annan plats än intill Järvafältet, men härtill komma tungt vägande sociala synpunkter. Bebyggelsen i trakten av Barkarby flygfält är stor. Befolkningen utgöres till största delen av familjer, vilka vilja ha landsbygdens lugn men som samtidigt i sin verksamhet äro bundna vid huvudstaden. Det buller, som en hel flygflottilj måste åstadkomma, skulle självfallet helt eliminera detta lugn i huvudstadens närhet, och detta förhållande måste bliva så mycket mera besvärande, som från marktruppernas sida utan tvivel krav komma att uppställas därpå, att alla flygningar inåt Järvafältet på låg höjd i möjligaste mån måtte undvikas för att icke verka alltför hindrande på de militära övningarna. Motorbullret skulle sålunda liksom koncentreras över den förut nämnda bebyggelsen. Även ur denna synpunkt synes alltså en förläggning å Svartsjölandet med dess mera glesa bebyggelse vara att föredraga.

Även en annan nackdel med förläggningen av flygavdelningar till Järvafältet torde böra beröras. Detta fält är numera ett område, som med skäl kan betraktas såsom en naturpark, och Säbysjön är Stockholmstraktens sista rika fågelsjö. Alla naturvänner hava med uppriktig glädje följt de åtgärder, som inom Järvafältet vidtagits för att värna dessa markers sällsynt rika djur- och växtvärld, och man har hittills ansett, att just i dess karaktär av övningsfält legat en borgen för all framtid, att denna tillgång skulle bliva beständig. Det råder emellertid intet tvivel därom, att även ur denna synpunkt en permanent förläggning av flygförband till Järvafältet skulle vara mycket olycklig.

Interpellation. (Forts.)

Med hänsyn till vad nu anförts vill det förefalla, som om mycket starka skäl tala för att här ifrågavarande flygflottilj icke, på sätt vid försvarsbeslutet 1936 närmast torde ha avsetts, förlägges till Barkarby utan till förslagsvis Svartsjölandet.

Under hänvisning till det sålunda sagda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande fråga:

Är det herr statsrådets avsikt att vidtaga erforderliga åtgärder för att få till stånd en ur såväl militär som social synpunkt önskvärd förläggning av Svea flygflottilj på annan plats än inom eller invid Järvafältet?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 6.

Härefter lämnades ordet på begäran till

Herr **Persson** i Falla, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden statsutskottets utlåtande nr 180 sättes närmast efter första lagutskottets utlåtande nr 66.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 346, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1937/1938 till Gymnastiska centralinstitutet: Avlöningar, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till räntor å statsskulden m. m.;

nr 380, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till avbetalning å statsskulden m. m.;

nr 381, i anledning av väckta motioner om tillvaratagande av den i järnmalmsavfall befintliga apatiten m. m.;

nr 382, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad uppställning av riksstaten m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 383, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till låneunderstöd åt vissa egnahemsägare.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om vissa anslag till kommunala läroverk och privatläroverk jämte i ämnet väckta motioner;
nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m.; och
nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för lärarpersonalen vid navigationsskolorna;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:
nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om barnbidrag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;
nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av 43 § lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering; och
nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:
nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 4 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken; och
nr 75, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i gällande banklagstiftning;

första lagutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av 2 § lagen den 26 maj 1909 (nr 38, s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:
nr 51, i anledning av väckta motioner angående visst tillägg till lagen om införsel i avlöning, pension och livränta;
nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 44 § och 81 § 4 mom. lagen den 4 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m.;
nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer m. m.;
nr 54, i anledning av väckt motion om effektivare tillämpning av alkoholistlagen å vagabonderande alkoholister;
nr 55, angående arvode åt byråchefen C. Romberg, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor; och
nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:
nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning om ersättning till statens allmänna fastighetsfond; och
nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Hedlund* i Häste	under 10 dagar fr. o. m. den 10 juni,
» *Eriksson* i Sandby	» den 1 juni och
» *Lindqvist*	» 4 dagar fr. o. m. den 6 juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.2 e. m.

In fidem
Per Cronvall.